

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ Антоъ Борлаковъ.

Д-ръ В. А. Мановъ — София.

Художествена обработка на четивата.*)

Зная, че по художественото четене и изобщо по четенето въ нашитѣ училища е писано твърде много, но фактъ е, че все пакъ обучението по този предметъ не е още поставено на подобаваща висота. При това въ методиката има теми и проблеми, които винаги ще държатъ будно око на учителя и винаги ще даватъ нови поводи за освѣтляване и корегиране — теми, които не могатъ да станатъ излишни. Четенето е така тѣсно свързано съ нашия животъ като психически същества, то има такова голѣмо значение за насъ като носители на човѣшката култура и като най-мощно средство за предаване на общо културнитѣ ценности, че винаги ще привлича вниманието ни. И за насъ, учителитѣ, на които е възложено предаването на културнитѣ ценности отъ поколѣние на поколѣние, то има особена стойностъ. Успѣхътъ на нашата школска работа въ много случаи е обусловена отъ умѣнието ни да научимъ школницитѣ на това изкуство. При изучаването, обаче, на това изкуство не се касае до единъ механизъмъ, но до изкуството да се отсимволизиратъ вѣрно и правилно мисли и преживявания, до изкуството да се отсимволизира частица отъ една чужда душа чрезъ собствената наша душа. Това изкуство винаги ще дава нови теми или ново освѣтляване, защото и обучението по четене въ своята методологична основа е изкуство, приложението на което въ практиката зависи отъ цѣлия индивидуалитетъ и отъ цѣлата душа на учителя. Ръководимъ отъ тая мисль, мисля, че мога къмъ писаното до сега отъ други и отъ менъ да прибавя и сегашнитѣ си бележки по художественото четене.

Тритѣ страни при четенето — механическата, логическата и естетическата — не могатъ да се отдѣлятъ при обучението. Това не сж три вида четения, а три страни, които, споредъ възрастта

На тази тема говорихъ на Чирпанската околийска учителска конференция презъ Коледната ваканция на тази учебна година. Смятамъ, че изпълвамъ едно желание на участващитѣ въ конференцията, като печатамъ реферата въ неизменена форма.

и прочитната сръчност на школьника, трѣбва да се спазватъ при всѣко четене. Още четенето на първия текстъ отъ читанката или първия завършенъ като синтактично цѣло текстъ на букваря трѣбва да бѣде безукоризнено. Четивото не може да се смѣта за научено, не може да се счита за достатъчно методически обработено, ако мнoзинството отъ ученицитѣ не умѣятъ да го прочетатъ сносно и да спечалатъ усетъ отъ хубавото му четене. Ако четивата сж нагодени за ученицитѣ не само по отношение на мисловото съдържание, но и по отношение на прочитната сръчност и езиковитѣ форми и съчетания, не ще се срещатъ за постигането на тая задача никакви трудности.*) Първото четене има, наистина, за задача да преодолѣе механическитѣ трудности при четенето, да механизира сложния психически процесъ, на които почива отчитането на написаното, ала то трѣбва да бѣде едновременно и плавно четене съ правилно граматично и логическо ударение. Така напр., текстътъ на четивото „На пързалката“ отъ букваря на г. Дочевъ би трѣбвало следъ обработката да се чете отъ ученицитѣ така:

„Иончо има шейна. На всички той се хвали) така: чудна шейна имамъ! Не се плъзга, а лети!

„Спусна се (Иончо) като стрела (и хопъ — премѣтна се) съ глава надолу“.

Така, щомъ още при първото четене обръщаме внимание не само на вѣрността, бързината, ясниятъ изговоръ и правилното сливане, но и на правилната логическа страна на четенето, гарантира се отъ самото начало развитието на езиковъ усетъ, безъ какъвто у пѣхътъ ни по обучението по този предметъ остава проблематиченъ.

Съ напредването на обучението и съ засилването на мнотинитѣ и сложноститѣ при четенето, обучението вече ще има за задача покрай другото на разяснява основитѣ, на които почива правилното логическо и естетическо четене. За изработване на езиковъ усетъ има голѣмо значение знанието, на какво почива усета, въ какво се криятъ хубоститѣ на езика и какъ могатъ да се предадатъ чрезъ четенето на дадено четиво. Върху това ние трѣбва да дадемъ на учащитѣ известни познания, ако искаме да въздигнемъ въ тѣхъ плавното четене въ съзнателенъ, а не само въ подражателенъ процесъ. Въздигането на естетичното четене въ съзнателенъ процесъ е необходимо, защото само голото подражение не ще ни направи никога добри четци.

Учителътъ, за да може съ успехъ да преподава четене, самъ трѣбва да си уясни добре условията на плавното и естетичното четене. При това азъ смѣтамъ, че подготовката на учителя въ това отношение е много по важна, отколкото самото обучение. Тази подготовка не може да бѣде плодъ, както обикновено се смѣта отъ нѣкои учители, само на едно—две предпрочитания на

*) Нашитѣ букварджии и читанкаджии малко внимание обръщатъ при съставянето на учебницитѣ на тая страна. Изглежда, че и рецензионната комисия и рецензеннитѣ гледали презъ прѣсти на това искане.

четивото, което ще преподаваме на утрешния ден или въ предстоящия часъ. Подготовката на учителя налага едно основно проучаване, прощудирване на четивото отъ къмъ съдържание, форма и строежъ. Изучаването на четивото отъ тия страни ще отвори погледа ни за работата, която ще ни предстои въ класъ. Нека видимъ, какво трѣбва да обсъга това предварително изучаване на четивния откъслекъ.

Преди всичко трѣбва да се изяснитъ логическия строежъ на съдържанието на четивото. За тази целъ е необходимо да намѣримъ най-първо основната мисль на автора, както и ония психически основи, на които изгражда мисльта си. Отдѣлнитъ части въ една статия се намиратъ въ логическа връзка, въ тѣсна обусловеностъ, която зависи въ повечето случаи отъ психическитъ преживявки на автора и отъ реда, по който се обуславятъ мислитъ му. Тази вътрѣшна страна на четивото трѣбва да бѣде разкрита отъ учителя. Това е необходимо дори тогава, когато тя не ще бѣде откривана на ученицитъ, защото само чрезъ нея учителтъ може следъ това да си изясни, какъ трѣбва да бѣде четена статията и да намѣри оправданията за това четене. Да вземемъ за примѣръ четивото „Много здраве“ отъ Йорд. Йовковъ. Въ него имаме една градация на мисль, тѣсно обоснова на редица малко или повече активни асоциации и една градация на чувства, свързани съ реда на самитъ асоциации. Ето жерави при настѣпване на пролѣтъта се появяватъ надъ хоризонта, дето полкътъ е на почивка задъ позицията. Единъ поглежда нагоре, и всички устремяватъ погледи къмъ посоката. Жеравитъ, като предвестници на пролѣтъта, пораждаатъ по асоциация мисльта за настѣпващата пролѣтъ. Отъ тукъ асоциативното уприличаване на реда на хвъркането съ буквата л, — началната буква на лѣтото, на настѣпването на по-топли дни. Посоката поражда асоциативно свързаната представа за родината — „Право къмъ наше село отиватъ, — право къмъ Бръшлянъ, нали, Илия?“ Това поражда милъ споменъ за родно мѣсто и избликъ на възторжени чувства: — „Много здраве“. Общия споменъ за родината извиква чувства и у останалитъ и така цѣлия лагеръ се оглашава отъ гръмовното „Много здраве“, въ което намира отражение и тѣжния отзвукътъ за далечния роденъ край. Редътъ на мислитъ и на действието, както се види отъ изложеното, е точно обоснова въ психически и е неизменяемъ. Действието се явява психологически, а, следователно, и логически обоснова. Паралелно съ този обоснова вътѣ върви и градацията на чувствата. Въ началото се почва съ описание — тихо и спокойно разказване: „Нашиятъ полкъ бѣше на почивка задъ позицията Единъ денъ презъ пролѣтъта надъ насъ се зачу кръкане на жерави. Всички войници обърнаха очи нагоре“ и т. н. Виждането на жеравитъ на първо време възбужда любопитство, за това и първия разговоръ, така да се каже, е на дѣлнична, обикновена тема „Не сж много високо. Да гръмна, ударвамъ нѣкой“ и т. н. Четенето е, следователно безъ патосъ, безъ избликъ на чувства. Но посоката на летенето заражда първитъ чувства „Право къмъ наше село отиватъ“. Потвърждаването причинява

избликъ на истинска детска радост „Една внезапна и луда радост обзема Илия. Той сваля шапка, размахва я със ржка и високо се провиква: „Хей, много здраве! Много здравеее!“ Предаването на тая радост иска вече бързо и радостно четене, на което въ последнитѣ редове трѣбва да се предаде меланхоличенъ тонъ, като тѣжа за далечно бащино огнище. „И войницитѣ дълго гледаха подиръ жеравитѣ“. Така, общата мисль, върху която е изградено четивото, ни посочва съставкитѣ на чувството, логическата и психологическата връзка между отдѣлнитѣ му части и ни увежда въ интелектуалното и емоционалното съзнание на автора. Следъ едно такова проучване ние знаемъ вътрешната връзка на частитѣ и какъ презъ тая връзка се изникватъ емоциитѣ и сме готови да направимъ опитъ да прочетемъ четивото съ необходимото влагане въ чертитѣ на оная интонация, която сама по себе вече се налага, безъ да станемъ жертва на смѣшенъ и ненуженъ патосъ.

Намирането на основната мисль и на логическата връзка на частитѣ ни изяснява и логическия строежъ на всѣка часть отъ четивото. За да се видятъ жеравитѣ, необходимо е действието да се извърши на открито. То не може да бѣде предъ позицията, защото неприятеля не ще ни прости, а задъ позицията и т. н. За илюстрация на казаното нека взема и друго четиво, разработката на което давамъ въ моята „Методика на обучението въ първоначалното училище“*). Въ статията, напр., „Вълкъ и коза“ е изразена мисльта за хитрината на вълка чрезъ примамка да изяде козата. Като примамка служи трѣвата: — по-обилна и по-сочна трѣва. За да може да стане действието, необходимо е да има припятствие между вълка и козата. Като естествено припятствие и тѣсно свързано съ начина на живота на козата е, тя да пасе високо на скалата, а вълкътъ да бѣде долу, подъ скалата. Въ самото развитие имаме описание, разговоръ и развязка, които сами по себе си ни посочватъ начина, по който трѣбва да се четатъ отдѣлнитѣ части.

Изясненъ по този начинъ логическия строежъ на съдържанието на цѣлия четивенъ откъслекъ, ние имаме вече разработено четивото отъ логическо гледище и лесно можемъ намѣри логическитѣ ударения при четенето. Безъ това ние не можемъ да предадемъ върно мисльта на автора. Рецитирането направо, безъ да се проучи четивото отъ логическа страна, винаги е пълно съ грѣшки. Логическитѣ ударения при четенето ни посочватъ, доколко сме схванали истинската смисль на четивния откъслекъ и, изобщо, доколко умѣемъ правилно да отсимволизираме сложеното на книга чрезъ писмовнитѣ знаци. Тия ударения не можемъ намѣри безъ предварително да сме прочели четивото, да сме намѣрили общата мисль и логическата и психологическата връзка между отдѣлнитѣ части и мисли въ откъслека. Така познато е стихотворението на Ботева за Хаджи Димитра:

„Живъ е той, живъ е! Тамъ на Балкана,
Погъналь въ кърви, лежи и пѣшка

*) Второто значително преработено издание е подъ печатъ и, навѣрно, до отпечатването на тази статия, ще бѣде пуснато въ продажба.

Юнакъ съ дълбока на гърди рана.

Юнакъ въ младостъ и въ сила мъжка“.

Мисълта на цѣлото стихотворение е, че оня, който се е жертвувалъ за свободата на отечеството, той не може да умре, а живѣе въ съзнанието на потомцитѣ, нему пѣсни се пѣятъ и бива обвиненъ съ ореола на величието и обаянието. Ботевъ не е искалъ да каже, че неговото тлѣнно тѣло живѣе още на Балкана. А между това, въ много наши читанки следъ „Балкана“ е поставена точка и мнозина при рецистирането поставятъ логическото ударение на тая дума и въ слушателя се поражда мисълта, че юнакътъ живѣе още на Балкана. Мисълта на поета, обаче, е, че тамъ на Балкана лежи и пѣшка юнакъ, раненъ за свободата на отечеството и че тоя юнакъ е още въ своята сила и въ своята младостъ. Рецистирането трѣбва да изтъкне тази именно мисълъ и, следователно, логическото ударение ще пада на юнака, що лежи въ Балкана. Рецистирането въ такъвъ случай ще вземе следната форма:

Живъ е той, живъ е! (дълга пауза)

Тамъ (на Балкана (потъналъ въ кърви) лежи и шѣшка юнакъ (съ дълбока на гърди рана,

Юнакъ) въ младостъ и въ сила мъжка. Логическото ударение само по себе ни кара да повишаваме гласа постепенно въ първата частъ „тамъ“, следъ което следва логическа пауза, за да понизимъ постепенно гласа при думитѣ съ дълбока на гърди рана, та следъ запитаята да изговоримъ второто логическо ударение юнакъ съ по-прежния тонъ. Следващитѣ думи характеризиратъ сжщо така юнакъ — въ младостъ и въ сила мъжка. Тая характеристика, както и оная, съдържаща се въ думитѣ „съ дълбока на гърди рана“, искатъ малко проточень и тежкъкъ гласъ, за да изпъкне въ съзнанието юнака и неговото положение.

Така и въ четивото „Коза и вълкъ“ логическитѣ ударения падатъ както следва: „На една скала пасла коза. Видѣлъ я вълкътъ и извикалъ: Ей, глупаво вѣскало, защо не слезешъ долу? и т. н. Въ „Много здраве“, споредъ изясненото по горе, логическитѣ ударения следватъ така: „Нашиятъ полкъ бѣше на почивка задъ позицията. Единъ день презъ пролѣтъта надъ насъ се зачу крѣкане на жерави. Всички войници обърнаха очи нагоре“ и т. н.

Намирането на логическитѣ ударения и уясняването на въпроса, какъ трѣбва да се прочете единъ пасажъ, за да може да възбуди у четеца вѣрна мисълъ, отваря погледа ни и за логическитѣ почивки, които не зависятъ и не съвпадатъ съ почивкитѣ на препинателнитѣ знаци. При това въ една и сжща мисълъ нѣма само едно логическо ударение. Споредъ съчетанието и мисълта въ едно и сжщо изречение може да има две и повече логически ударения, макаръ и не равнозначущи. Въ цитуванния стихъ по-горе ударение има и върху думата „рана“ и то „дълбока рана“, както и върху думитѣ „младостъ и сила“. При рецистирането слушателятъ трѣбва да почувствува, да репродуцира въ съзнанието си юнака, що лежи на Балкана, съ дълбока рана

и въ младостъ и въ сила мжжка. Тия втори логически ударения се изразяватъ или чрезъ логическитѣ паузи или пъкъ презъ модуляция на гласа. Логическитѣ паузи следватъ обикновено следъ подлога или сказуемото или пъкъ следъ думи, които предаватъ особена окраса или характеристика на мисълта. Хоризонталнитѣ черти въ приведенитѣ откъслечи означаватъ логическитѣ почивки. Такава логическа почивка има и въ следния куплетъ отъ стихотворението „Лятна вечеръ“.

Лятна вечеръ. Морно слънце
скри се задъ гората;
Бледна руменъ (вечъ догара)
татъкъ въ небесата.

Не ще съмнение, че логически почивки имаме също и въ прозаичнитѣ късове. „Баба врана рано подранила, на връхъ личенъ день (на Гергьовденъ. Хапнала и се омила, па, какъ вато се е уредна и въртокжшна, грабнала метлата и хукнала по земята) да смирта и се премита“ и т. н.

Приведениятъ откъслекъ посочва, че има езикови строежи, когато логическитѣ ударения придаватъ особена живостъ и подвижностъ на цѣлата речъ. Тѣ рисуватъ цѣли картини. „Хапнала и омила, грабнала и хукнала, смирта и премита“ и т. н. Логическитѣ ударения въ този случай пъкъ се придаватъ не само чрезъ по високия тонъ, но и чрезъ живостта на изказването. Такъвъ характеренъ пасажъ имаме и въ следния куплетъ изъ Вазовото стихотворение за В. Левски.

— „Той бѣше невидимъ, като една сѣнка:
 подвижно: Озове се въ черква, мѣрне се въ седянка,
 Покаже се, скрий се — [безъ знакъ и безъ следъ].
 тежко: Навсѣкжде гоненъ, всѣкжде приетъ“.

Така четивото се преработва предварително отъ учителя. Отъ приведеното е явно, че четенето не е произволно, но следва свои особени закони, тѣсно свързани съ логическия строежъ на четивния откъслекъ. Наистина, въ начина на предаванетоъ има и нѣщо много индивидуално, особено въ интонацията, въ звучността, яснотата, общия изговоръ и т. н. Ала това още не свежда четенето въ произволъ. Това налага на учителя двойно задължение: той самъ да проучи предварително четивото отъ тази страна и да я открие на ученика постепенно и го уведе въ условията, отъ които зависи върното и правилното четене. Първото е предварително условие за последното. Учителитѣ трѣбда да знае, защо единъ откъслекъ така трѣбва да се чете, за да може да научи другитѣ да четатъ. Въ нашитѣ училища, еднакво въ гимназиитѣ и педагогическитѣ училища, не се учи, какъ трѣбва да се чете и защо така трѣбва да се чете. Това е голѣмъ недостатъкъ.

(Следва).

П. Кировъ — с. Сваленикъ (Русенско).

Ръчната работа въ първоначалното училище.

Въ програмата на основнитѣ народни училища се предвижда да се изучава ръчната работа и въ първоначалнитѣ училища. Прави впечатление, че във всички програми до сега се е предвиждалъ материалъ, който може да се вземе предимно въ градскитѣ училища. Материалътъ, който се минава, коштува средства и почти невъзможно е да се достави отъ болшинството училища. Разгърнете сегашната програма по тоя предметъ и се помнете да приложите на практика показания материалъ въ нея. Още първия денъ ще бъдете разочарозани въ работата си — нѣма картопъ, нѣма цвѣтни ивички, нѣма хубава хартия за украшение на саксии и пр. И всичко все нѣма!... Обикновенно за нѣмането се вини учителя, защото той билъ немарливъ и не се погрижилъ да се достави. Ако учителятъ се опита да достави тоя материалъ отъ средствата на децата, той става предметъ на разговоритѣ въ кръжитѣ най-малко. „Даскалътъ прарохосва паритѣ ни, купува шарени хартии за игралца на децата. Опита ли се да ги достави отъ училищния бюджетъ, той става дваждъ по-лошъ: — Събираме повече данъци, за да купуваме игралца на даскала, казва селския чорбаджия.

Е. тогава що да прави? Да се изхвърли ли тоя предметъ отъ първоначалното училище? Азъ мисля, че не. Никой не може да бжде противъ ръчната работа като предметъ въ първоначалното училище, защото чрезъ него най-добре се развива ръката, окоето, чувството къмъ хубавото и волята на детето. Нѣма по-интересенъ предметъ въ първоначалното училище отъ ръчната работа. Два — три дни по рано децата се тъкмятъ за часа по тоя предметъ. Какъ нѣма да е интересенъ, когато чрезъ него децата творять. Всѣка вещь, създадена отъ тѣхъ, създава купъ мисли. Засмѣни до уши, — децата показватъ всѣки направенъ отъ тѣхъ предметъ на другаритѣ си и учителя.

Казахъ по-рано, че предвидениятъ въ програмата материалъ е само за градскитѣ училища. За изхвърляне на тоя предметъ отъ първоначалнитѣ училища не трѣбва и да помисли.

Явява се въпросъ: какво да работимъ въ селскитѣ първоначални училища?

Материалъ по тоя предметъ учителятъ може да намѣри всѣки день, колкото желае. Малко само да се вгледа въ работата на земледѣлца въ къщи и на полето, и той ще има достатъчно такъвъ. Ако учителятъ самъ не може да намѣри, то ученицитѣ сами ще му покажатъ предметитѣ, които ги интересуватъ и не отъ малко значение сж за бъдещето на земледѣлца.

Много приказки да се казва е безцелно. Ето защо азъ ще покажа само нѣколко предмета, които децата работять въ сел-

скитъ първоначални училища съ голѣмъ интересъ, а сжщо тъй тия предмети сж отъ голѣма полза за земледѣлеца.

Излиза земледѣлецътъ на полска работа — него интересува хомота за впрѣгане на добитъка, ралото за разработване на земята. Въ 2 часа моитѣ ученици съ особенъ интересъ изработиха хомота съ всички кривини, съ всички приспособления и накрай тѣ не забравиха да го украсятъ съ боички и разни отрѣзки, нѣщо което върши единъ „мераклия“ земледѣлецъ. За да разработи земята, на земледѣлеца трѣбва рало. И него въ 1 или 2 часа тѣ ще изработятъ съ не по-малкъ интересъ. Сжщо тъй нему трѣбва и кола. Въ 2 часа по ръчна работа бѣха готови и колата. Зима е. Свила се баба въ жгѣла (кжта) и преде за внучета. Тѣ пъкъ работятъ въ училището на баба шарена хурка и още по-хубава изработватъ на кака си за седянка.

Падна голѣмъ снѣгъ и ето децата идватъ съ по 2 парчета дъски за шейна. Да изброявамъ материалъ отъ тоя родъ повече е безцѣлно.

Отъ казанитѣ нѣколко думи по тоя предметъ става ясно, че по ръчна работа ние не трѣбва да се отдалечаваме отъ действителността, като губимъ времето си само въвъ фантастично хубави предмети, на които ползата може да се види само въ училището, но не и въ живота. Втори пътъ ще кажа и нѣколко думи и по ржкодѣлието въ сжщитѣ училища.

Д. Правдолюбовъ — с. Жгленъ (Луновитско).

Методически бележки по история.

Знанието на исторически факти не съставлява историческо образование, защото само фактитѣ не създаватъ още наука: тѣ съставляватъ само нейния материалъ, който науката класифицира, обяснява и пр., въ резултатъ на което се получаватъ общи понятия и идеи, отдѣлни формули и цѣли системи. Историята, както и всѣка друга наука, има свои собствени научни методи за обработката на тоя материалъ, а заедно съ това и свои общи идеи. *Не само знанието ни известенъ исторически материалъ, но и умѣнието да се използва тоя материалъ по опредѣлени начини на мисленото — тия две нѣща съставляватъ историческото образование.*

Има опредѣленъ запасъ отъ исторически знания, безъ които е немислимо историческото образование. Колкото повече нѣкой притежава исторически знания, толкова ще бжде по-ученъ. Колкото повече тоя ученъ притежава способността да разбира, преценява изучения исторически материалъ, толкова повече ще бжде образованъ. Учеността се състои въ знанието на фактитѣ, образоваността — въ разбиране и преценяване идеитѣ. *Тѣ често се намиратъ въ обратна пропорция помежду си: нѣкой може да*

знае много исторически факти и малко да ги разбира; други може да знае по-малко, ала по-добре да ги разбира.

Нагрупаният исторически материал днес е толкова много, че не е по силите на един човек да може да го знае и изучи. Предвид на това самите историци за предмет на своята специализация взимат историята на тоя или она народ, на тая или она епоха, на тая или она страна от културния и социалния живот на народите. Ако обширния исторически материал съставлява трудност и за самия специалист, то какво остава за нашите възпитаници. Необходимо е за тях да се подбере само она исторически материал, който да е по силите им и който да може да създаде поне най-елементарните навики за правилното историческо образование. А тоя материал сж само она събития, които сж указали влиянието върху културния и социалния живот на едно общество, върху движението на неговите идеи, върху изменението на неговите учреждения, правове и стопанствен бит. Следователно, политическа история — тая която цари въ нашите училища и която ни занимава само съ някои събития от международната политика и войните — трѣбва да остѣпи на културната история, която ни запознава съ обществото въ всичките му прояви.

* * *

Възможна ли е културната история въ първоначалното училище? Тоя въпрос по отношение на смѣтането и българския езикъ не съществува, защото безрезервно е прието, че съ тия дисциплини започва първоначалното образование. Така сжщо и по отношение естествознанието все повече и повече си пробива път възгледътъ, че първите и най-елементарни свѣдения на детето трѣбва да се съобщатъ още въ най-раната възраст и че първата учителка по естествознание, както и по роденъ езикъ, трѣбва да бжде майката. Но ако е необходимо детето още въ най-раната му възраст да се запознае съ явленията въ природата, то защо още презъ тази възраст да не се запознае поне съ най-простите явления въ семейството и близките му обществени групи, къмъ които то се чувствава далече по-близо отколкото, напр., до вълка, мечката или лъва. Прочутиятъ педагогъ Амосъ Коменски мисли, че съ извѣстенъ родъ исторически материалъ детето може да се запознае още преди училищната му възраст. „Началото на историята, казва той, трѣбва да започне съ това, че детето да може да си припомни и разкаже, какво се е случило преди година, две съ него или другъ отъ неговата срѣда“.

Детето до и презъ училищната възраст живѣе само съ настоящето. То нѣма понятие за миналото и даже за собственото си минало. Въ понятията „вчера“, „миналата година“, „преди 3 години“ и пр. никакво съдържание не влага. Съ течение на времето способността у него да запазва представи за миналото и ги сравнява съ настоящето постепенно заяква. Следъ това дълго време още миналото то схваща като „вчера“ и думитѣ: „азъ съмъ на 9 години“

или „19 години следъ баба и дѣдо умрѣлъ“ — сж думи, които децата папагализиратъ, защото съдържанието имъ още не могатъ да разбератъ.

Както при смѣтането първоначално понятието „число“, тъй и при историята понятието „време“ сж за децата абстрактни. Нищо не е въ състояние да даде на младия умъ пълна и ясна представа за извѣстно историческо събитие, даже близко до нашата епоха, нежели за живота, раздѣленъ отъ насъ съ вѣкове, на хора съ чужди за насъ битиѣ, чувства и идеи, докле младитѣ възпитаници не се сложиятъ съ пълна и ясна представа за времето. Образованото представата за време — това е работа на предварителнитѣ упражнения по история. Колко много предварителна работа слагаме по другитѣ предмети, докле да започнемъ съ преподаването сжщността на самия предметъ? И какъ отъ умението или небрежното водене на предварителнитѣ упражнения по тия предмети зависи отпосле добриятъ и лошиятъ имъ успех! Кой е този, дѣто ще се съгласи, че безъ предварително писане елементитѣ на буквитѣ е възможно хубаво и чисто писане, че безъ предварителната работа за образуване понятието за числата е възможно смѣтане и пр. Сжщото е и съ предварителнитѣ упражнения по история, безъ които отведнажъ не можемъ да преминемъ къмъ систематическото съобщаване на историческитѣ сведения.

Какъвъ материалъ обхваща тази подготовка, която поставя детето въ положението да разбира историческия материалъ? Най-напредъ такъвъ материалъ могатъ да бждатъ нѣкои негови или неотдавнашни случки, а следъ това случкитѣ изъ живота на семейството му, напр, като градина, кжща, пътуване, смъртъ, раждане, свадба, сборъ, градушка, пожаръ, наводнение и пр. По-късно трѣбва да пристѣпимъ къмъ припомнюване и разказване вече на събития въ селото или града. Този материалъ трѣбва да се вземе още до училищната възраст и презъ първитѣ дни отъ първата училищна година.

Понататъкъ може да въвеждаме детето въ материалъ по-отдавна миналъ чрезъ случайно попаднали картини въ нѣкой иллюстриранъ журналъ или случайно измѣренъ предметъ (монета, стрела, копия, стара черковна книга, портретъ и пр.) Понятието за време, което се добива по такъвъ начинъ, е твърде още общо. Както при зрителнитѣ усѣщания първоначално детето схваща само свѣтло и тъмно, преди още да е почнало да различава цвѣтоветѣ, тъй и тукъ миналото го схваща като нѣщо цѣло, безъ да може да различава отдѣлнитѣ части отъ времето. Но съ постепенно натрупване по такъвъ начинъ на исторически материалъ съ течение на времето историческитѣ събития ще се наредатъ въ детското съзнание едно следъ друго въ отношение на причина къмъ следствие.

По-нататъкъ трѣбва да преминемъ къмъ народнитѣ исторически пѣсни, легенди, исторически разкази или (тъкжследи изъ художествената литература. Чисто исторически отенъкъ на тоя материалъ не трѣбва да се слага. На него трѣбва да се гледа като на случаенъ материалъ. Въмѣсто единъ исторически разказъ, може да се вземе други, а двата заедно могатъ успѣшно да се замѣнятъ съ нѣкоя историческа пѣсень или легенда. Децата лесно разбиратъ и четатъ

историческите пѣсни и легенди. Тѣ жадно поглѣщатъ всѣка нова думица на разказвача и сладко-сладко се унисатъ въ далечнитѣ минали времена. Народнитѣ творения съсъ своята непринудена поезия, прости по сюжетъ и изпълнение, достъпни и за най-неграмотния, несъзнателно увеличатъ детето и възбуждатъ у него интересъ къмъ миналото.

Тече времето. Детската душа се обогатява съ най-разнообразенъ исторически материалъ. Но той трѣбва да се систематизира и планомерно подреди. Щомъ като дет. то се е сдобило съ елементарнитѣ познания по смѣтане и география, безъ които систематическото преподаване на историята съсъ специална целъ е невъзможно, трѣбва веднага да пристѣпимъ къмъ това. Тоя процесъ започва въ горнитѣ отдѣления.

Историята въ III и IV отдѣление трѣбва да бѣде не само елементарна, но и същевременно научна. Тя трѣбва да се отличава съ подобрания и научно провѣренъ материалъ, обработенъ и изследванъ по строго научнитѣ методи. Това трѣбва все по-често да се повтаря, защото мнозина подъ името елементаренъ епизодически курсъ разбиратъ нѣщо, което нѣма нищо общо съ научната история.

По отношение на научната стойностъ на елементарния курсъ по история ние трѣбва да вземемъ примѣръ отъ естественицитѣ, които взиматъ отъ естествената наука най-елементарното, основното и го поднасятъ на децата въвъ форма даже най-понятна и за най-неразвития човѣкъ.

* * *

По избора на материала отъ елементарния курсъ по история ние трѣбва да имаме предъ видъ, както и при всѣки учебенъ предметъ, да ли ще се постигнатъ и дветѣ цели на образованието: материалната, т. е. знанието, и формалната, т. е. влиянието на знанието за развитието на детскитѣ способности.

Имайки предъ видъ първата, материалътъ трѣбва да бѣде така подбранъ, че децата лесно да могатъ да усвояватъ основнитѣ, елементарнитѣ принципи на историята. На първо мѣсто трѣбва да бѣде изтъкната идеята, която се явява като важно условие за изработване на историческото миросъзерцание — *идеята за историческата еволюция*. Тя не трѣбва да бѣде дадена абстрактно, а трѣбва да бѣде изтъкната като резултатъ отъ историческия конкретенъ материалъ. При това, заключението не трѣбва да се измъкне отъ едно направление, а по възможностъ отъ всички страни на живота, съ изключениесамо на най-труднитѣ. Тогава само по себе си ще се даде и идеята, че животътъ е нѣщо сложно и че всички неговни елементи сѣ тѣсно свързани по между си и че най-главния лостъ на животътъ е стопанственото развитие, съ чиято промѣна измѣнятъ се и другитѣ му стрѣкове: право, мораль, религия, обичай и пр. „Изтъквайки процеса на историческата еволюция, ние дивиме въ рѣцетъ на децата ключъ за обяснение и настоящето чрезъ миналото“, казва проф. Берхаимъ.

За да не бъде игнорирана и втората страна на образованието — формалната, изборът на материала трѣбва да бъде нагласенъ така, че да не игнорира политическата възпитание на детето, да дава достатъчно елементи за възбуждане неговата фантазия и разсъдъкъ, да го въведе въ областта на идейнитѣ пориви, да изостри неговитѣ обществени чувства и инстинкти, правилно да оценява съвременната култура и личенъ трудъ и пр.

Ако бихме могли да започнемъ съ днешнитѣ събития, тѣ по своята близость по-лесно биха могли да обяснятъ съвременния общественъ животъ. При това, на тия събития детето е съвременникъ и по-често слуша за тѣхъ да се говори въ дома си, отколкото за събитията отъ старата история, които сж отдалечени отъ него по мѣсто и време. Но ако бихме могли така да започнемъ, неудобствата сж по-голямни: новитѣ събития не представляватъ една завършена цѣлостъ, каквато могатъ да представляватъ старитѣ; при това новитѣ събития още не могатъ да се отдадатъ на една правилна историческа оцѣнка и анализъ. Освенъ това старитѣ събития сж близки до детското разбиране, като по-прости и стоящи по-близко до детското културно равнище, когато за сложнитѣ днесъ обществени процеси то не притежава необходимия критериумъ и интелектъ, за да вникне въ тѣхъ и ги разбере. По тия причини хронологическия регресивенъ методъ нѣма защитници и всичкитѣ методици сж съгласни, наредбата и изучаване на събитията да започне отъ най-старитѣ и постепенно да се върви къмъ по-новитѣ, т. е. хронологически — прогресивно.

Въ повечето отъ нашитѣ училища при наредбата на историческия материалъ все още царя епизодическия курсъ, поставенъ върху биографическия методъ. Предъ детето се слагатъ безброй биографии на царе, герои, патриарси и пр., понеже биографитѣ били давали конкретни примѣри за подражание къмъ доброто и за отвращение отъ злото. По такъвъ начинъ историческия материалъ, вмѣсто да запознае децата съ миналото на единъ народъ, съ неговия низкокашненъ битъ и съ 'постепенния му развой до днешно време, го запознава съ никою неужднни биографии на личности. Трѣбва да се знае, че историята не е история на отдѣлнитѣ личности, откъснати отъ живота, а е история на истинския животъ на маситѣ.

Срамъ обзема единъ културенъ човѣкъ, когато вижда въ страницитѣ на историята имената само на врагове на народитѣ, които нееднократно сж ги потопявали въ кръвъ, а истинскитѣ благодетели на човечеството, като Пастьора, Уата, Фултона, Стефансона и др. не се даже и споменаватъ.

Събитията отъ българската история трѣбва да се раздѣлятъ на нѣколкото крупни момента, които ясно, пълно и конкретно трѣбва предъ децата да се представятъ. Моментитѣ трѣбва така да бъдатъ освѣтени, че ясно да може да се схване идеята за еволюцията на разнитѣ страни на българския общественъ животъ, безъ да се накарнява детското развитие.

Така напр., руският педагог С. Моравски (в „Воспитание“, 967, кн. 2), повечето имайки предъ видъ съществуващитѣ художествени исторически произведения въ руската литература, разпредѣля руската история само на три момента или картини, изучване изъ долу-поменатитѣ художествени произведения:

1. Живота на славянитѣ по романа „Княза и кметовѣтъ“ отъ Крашевски.
2. Руския животъ презъ XIV вѣкъ по романа „Князь Серебряный“ отъ Левъ Толстой.
3. Обществения животъ при Екатерина II по романа „Семейна хроника“ отъ Аксаковъ.

Хейнике, Радзевичъ и други руски педагози избиратъ повече моменти изъ руското минало и по такъвъ начинъ своя курсъ сближаватъ съ систематическия курсъ по история.

Азъ мисля да подраздѣля българската история на 5 картини:

I. Живота на славянитѣ.

Стопанственъ животъ; семейна и племенна организация; комуналнитѣ и патриархалнитѣ имъ нрави; религиозни вѣрвания; лѣкуване, врачки и баене; свадбарски и погребални обичаи; оржие; отбрана и атаки; подпълване кадритѣ на византийската наемна войска като главна причина за завладяването имъ отъ Византия.

II. Българитѣ отъ VII до XII вѣкъ.

(отъ Вспаруха до Самуила включително).

Преминаване отъ скотовѣдство къмъ замледѣлие, т. е. преминаване отъ скитнически къмъ заседналъ животъ. Появяване на частна собственостъ. Натурално стопанство и данъци въ натура. Разграничаване на двѣтъ обществени класи: боляри (землевладелци) и селяни (обезземлени) и тѣхнитѣ права и задължения. Чести войни за роби, необходими за обработване земята. Християнство и преследването му. Просвѣщение, искусство и литература. Монастирски животъ. Организация, въоражение, милиционната непостоянна армия. Начинъ на воюване. Възраждане на човешката личностъ у богомилитѣ.

III. Българитѣ отъ XII до XV вѣкъ.

(Освобождение отъ гръцко и подпадане подъ турско робство).

Кръстоносци и запознаване съ источния свѣтъ. Преминаване отъ стоково въ парично производство. Развиване на търговската класа и даденитѣ привилегии на търговцитѣ. Нужда отъ монетна система и появата първитѣ български монети. Засилване на феодализма и ослабване на царската властъ. Появяване на постоянната платена армия, като по надежна за запазване правата на феодалитѣ (боляритѣ). Засилване на еснафството и появяване на градовѣтъ. Социално и икономическо робство на маситѣ: продаване и подаряване хората като добитъкъ. Отпадъкъ въ морала и на двѣтъ класи. Въоръжение на войската, машини за разбиване крѣпостнитѣ стѣни и запалителни огънове. Турско робство.

IV. Подъ турско робство.

Отпадък на феодализма и засилване на султанската власт. Крали Марко. Духовно робство. Безправиего и икономическото робство на маситъ. Еничари. Хайдутти. Превъоржжаване на турската армия: барутъ, пищови и топъ. Ново отпадане на султанската власт и засилване на феодалната. Пазвантооглу. Джелалединъ-паша. Българското възраждане. Монастирски килийни училища. Духовно освобождение. Политическо освобождение.

V. Освобождение.

Пълно феодално разстройство. Организация на управлението, просветата и армията. Борбитъ около конституцията. Съединението и Сръбско българската война. Развитие на армията. Стопанско развитие на страната. Задължително учение, устройство на училищата. Войнитъ презъ 1912 — 1913 и 1915 — 1918 год.

(Следва).

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА.

Николай Тодоровъ — Сливень.

Кибритена кутия.

— Миналия пътъ учихъ ме за кибритената кутия, а днесъ ще изпитвамъ, — отговори учителката на запитването ми, какъза работа ще развие въ часа за „формознание“, който ѝ предстоеше.

— Интересно . . . ще дойда да послушамъ, — отвърнахъ азъ и тръгнахъ следъ нея.

Отдълението ни посрѣщна съ видимо смущение. Позчето отъ ученицитъ направиха недвусмислена гримаса, че гостуването ми не се желае. За мигъ, обаче, тѣ се примириха съ това първо впечатление отъ моето нечакано посещение и насочиха грижи да могатъ отъ малко поне да ми се отсрамятъ. Като по даденъ знакъ, всички извадиха учебничетата си, сложиха ги върху чина, зачиха очи въ страшицата, дето бѣше уро ка имъ и зачетеха полугласно . . .

„Кибритената кутия“ . . . „кибритената кутия“ . . . „кибритената кутия“ . . . се отронваше по-отчетливо всрѣдъ хаотичния брътвежъ, който изпльни стаята.

Напуши ме неудържимъ смѣхъ: въ тая минута азъ погледнахъ на тая детска предохранителна мѣрка като на духовита демонстрация срѣщу новия учебенъ предметъ, който имъ поднесе новата програма.

— Ще ми обадите бездруго, защо се смѣете, — настоя учителката.

— Ей тѣй, весело е, — отвърнахъ азъ.

— Не, не! И азъ виждамъ, че е смѣшно всичко това, но, право да ви кажа, не знамъ, какво да правя!

— Ще си побеседваме сетне. А сега започнете работа и то безъ всѣкакви преправки — искамъ да видя самата непристорена действителност!

— Че азъ ще изпитвамъ . . .

— Именно . . .

— Стига, деца! — започна тя, като се обърна къмъ отдѣлението. Приберете книжките си! Турете рждетѣ си на чина! Внимавайте! За какво учихме миналия часъ по формознание?

— Ние учихме за кибритената кутия — отвърна единъ ученикъ.

— Тѣй. Да излѣзе нѣкои да разкаже урока!

Умната Босилка, гордостта на отдѣлението, която бѣше посочена отъ учителката, излѣзе при таблата, изгледа съ неспокойни очи другаритѣ си, потърси мене, потърси и добрата си учителка, на, като я фиксира, започна нерешително и съ видимо стѣснение:

„Кибритената кутия има шестъ стѣни. Дветѣ отъ тѣхъ сж намазани съ кафяво вещество. Тѣ служатъ да се дращатъ клечкицитѣ. Тѣ сж еднакви и стоятъ една срѣщу друга. Тѣ сж . . . тѣ сж . . . успоредни, госпожице! Жглитѣ имъ сж еднакви и прави. Другитѣ две страни, презъ които ваятъ клечкицитѣ, сж пакъ така еднакви и . . . успоредни, само че сж по-малки. Третиятъ чифтъ страни сж по-широки. На тѣхъ се слага кутийката“.*)

Тука Босилка се почувствува несигурна и съ кроткиятъ си увлажжибри очи каточели молѣше учителката си за помощъ. Учителката разбра това и рече:

— Разкажи сега за странитѣ на кибрителата кутия!

— „Да разгледаме . . . да разгледаме сега странитѣ. Всѣка отъ тия страни е заградена отъ два чифта успоредни рждове. Единиятъ чифтъ рждове сж по-дълги, а другиятъ чифтъ сж по-къси“ . . .

— Какви сж рждоветѣ? — запита пакъ учителката, която схвана, че Босилка отново се затруднява.

— Рждоветѣ сж всичко . . . де . . . не, госпожице, тѣ сж . . .

— Дванадесетъ, помогна ѝ учителката,

— „Дванадесетъ. Отъ тѣхъ 4 сж къси, а другитѣ 4 по-дълги, а останалитѣ 4 — най-дълги, рече Босилка и си въздѣхна съ единъ топъ, въ който имаше и облекчение и мъка.

И тя си отиде на мѣстото съкрушена. Нейната нежна детска душа се усещаше въ тая минута притисната отъ нѣщо, което тя не знаеше, какво е, ала което причиняваше болки и тѣхъ тя изживѣваше съ една отчетливостъ, която я накара да заплаче.

— Нѣма нищо, Босилке, утеши я учителката. Че ти си знаешъ хубаво урока.

— Госпожице, мъчно ѝ е, че се обърка, забелѣза Милка.

— Ухъ, мари . . . плаче! Че то да е за друго, ами за една праздна кибритена кутия! — викна Божидаръ, който погледна на работата откъмъ смѣшната ѝ страна.

Тази духовита бележка развесели отдѣлението.

Възползувана отъ момента, учителката се приближи до мене и тихо пришепна:

*) Учебникъ по формознание за III. отдѣл. Отъ Т. Самодумовъ. 1922 г.

— Тъй ще е до края на часа. Ако искате да видите и мене въ положението на нещастната Босилка, стойте още!

При тая декларация, тъй ясна и прямодушна, азъ трѣбваше да си отида. При все това, обаче, азъ поискахъ позволение отъ госпожицата да се поразговоря съ децата.

— Та тъкмо това желая — заповѣдайте, заемете мѣстото ми! — отвърна тя съ видимо задоволство.

— Ето ви една кибритена кутия, започнахъ азъ, сочейки на ученицитѣ кутията, която извадихъ отъ джеба си. Вмѣсто да ми разказвате за нея, ще искамъ да ми направите по една такава кутия.

На първо време децата ме загледаха съ нескривано недовѣрие. Следъ като настояхъ, обаче, на исканото си, тѣ се убедиха въ неговата сериозностъ, шумно изразиха готовността си, устремиха очи и заоглеждаха съ жаденъ интересъ кибритената кутия, като че ли никога не бѣха виждали такава.

— Госпожице, азъ съмъ виждала, какъ правятъ кутия за локумъ на сваковата сладкарница, обади се Здравка, като се обърна къмъ учителката си.

— Че и азъ съмъ виждала, какъ правятъ кутии за цигари, намеси си Ганчо.

— Да видите, да видите, какви красиви кутии правятъ бацьови въ прогимназията, рече Веска.

— Не те питатъ за баця ти, смѣра Божидаръ, ами искатъ хората да ти направятъ кибритена кутия.

Тя свободни детски бележки ми навѣха една добра мисль.

— Не ще бѣде зле, ако, преди да започнете да правите кутията, отидемъ всички да видимъ, какъ правятъ локуменитѣ кутии въ сладкарницата на Здравкина свако, забелѣзахъ азъ.

— Хайде, хайде, викнаха отъ вси страни моитѣ малки приятели, чинто очи свѣтнаха отъ радостъ.

Само следъ нѣколко минути отдѣлението въ най-хубаво разположение на духа се движеше къмъ чаршията, последвано отъ мене и учителката.

— Не измѣстихте ли целъта на урока, запита ме тя въ пътя.

— Да, и това направихъ съзнателно. Да направимъ кутията — ето сега нашата целъ. Да се запознаемъ съ формата ѝ, ще ни се наложи като средство въ процеса на работата. Вие си бѣхте поставили за целъ самата форма — кажете, заинтересувахте ли децата? И веднага следъ това кажете нашата конкретна целъ — да направимъ кутия — ще се преследва ли непринудено и охотно?

— Госпожице, нека се отбиемъ и въ прогимназията да видимъ Вескинъ бацьо, рече Босилка.

— Нека... нека... викнаха всички и посегнаха да се отбиятъ въ прогимназията, къмъ която минавахме.

— Хубавъ случай, помислихъ си азъ, и се завтекохъ да видя, дали не бихме могли да използваме единъ часъ по картонажъ при г. Антоновъ, учителъ по рѣчна работа тука. За наше щастие единъ

отъ класоветъ имаше урокъ при него. Той се показа извънредно любезенъ и се тури изцѣло въ услуга на целта, съ която щѣхме да му гостуваме.

Когато се настанихме въ класа, г. Ант. събщи на ученицитѣ си, защо нашитѣ третаци сж ги посѣтили, и ги замоли да си избераатъ и поканятъ по едно чираче. Малкитѣ скоро се сприятелиха. На насъ остана да се любуваме на една мила картина. Третацитѣ неспирно питаха майсторитѣ си за всичко, а последнитѣ съ една видима готовностъ имъ обясняваха и най-малкитѣ дреболии. Понеже въ тоя часъ се работѣше панерче съ шестожгълно дъно, г. Антон. съобрази да покани ученицитѣ си да спратъ за малко тази работа и набързо, въ честь на гоститѣ, да направятъ по една малка кутийка. И той посочи вътрешната частъ на една кибритена кутия. За тая целъ той раздаде по единъ картонъ, а единъ ученикъ измѣри кутийката и даде потрѣбнитѣ числа. Работата почна подъ очитѣ на любопитнитѣ „чираци“. За малко време мрежата бѣше начертана, кутията сгъната и набърже облелена. Когато се сбгувахме, нашитѣ третаци се риздѣлиха съ майсторитѣ си най-сърдечно. И всѣко чираче кжташе кутийката си, като скжпъ даръ, съ който се запечатваше приятелството му съ бабовцинтѣ:

— Г-це, азъ още следъ обѣдъ ще си купя картонъ и ще си направя сама такава кутийка, заяви Милка.

— То само съ картонъ не става! възрази Божидаръ. — Имашъ ли... таквози... трижгълникъ, дето мѣрятъ съ него?

— Азъ ще си взема отъ багя, похвали се Веска.

— Учителката ви ще купи на всички трижгълничета, забелѣзахъ азъ. — Сега нека побързаеме да отидемъ и въ сладкарницата.

Тамъ ние видѣхме, какъ се приготвяватъ голѣми кутии за локумъ. Додоха ни една „скроена“ кутия, на подариха ни и една пълна съ локумъ, която Здравкинъ свако обрече за оня, който успее да изработи най хубава — като свѣжинскитѣ — кибритена кутия.

Нѣмахме време да се отбиемъ въ тютюневата фабрика, ала и това, що видѣхме до сега, ни стигаше.

Моитѣ малки приятели си разотидоха по домоветѣ подъ напора на маса нови впечатления, които ще осмислятъ обучението по „формознание“.

* * *

— Ето ви единъ новъ учебенъ предметъ, който може да има цена само при една нова учебна практика. — подкачихъ азъ веднага, щомъ изпратихме ученицитѣ. Извиканъ отъ нуждитѣ на едно модерно разбиране за обучението, а облеченъ въ средновѣковно орѣфано рухо, тоя предметъ ще изглежда още по-комиченъ, отколкото сж неговитѣ стари побратими. И вие, сигурно, усетихте вече това при първия му урокъ, предписанъ отъ програмата и очертанъ по обемъ и съдържание отъ учебника. Кибритената кутия измжчи нашитѣ ученици много повече, отколкото би ги измжчила таблицата на умножението. Тя стана за тѣхъ по-страшна и отъ лѣва, защото едно описание за последния въ учебника сѣ пакъ има съ що да ги позаинтересува, когато описанието на кибритената кутия буди у тѣхъ

само недоумение и досада. Това казвамъ не само съ огледъ къмъ оная практика, която слага учебника въ центъра на обучението, а и за случаитѣ, когато учителтъ иска да заеме мѣстото на учебника. Думата ми и за васъ. Азъ вѣрвамъ твърдо, че вие сте се стремили да се заучи урокътъ още въ класа. И не успѣхте! Защо?

— Защото не можахъ да събудя никакъвъ интересъ.

— Да! А идния часъ щѣхте да учите за тухлата, нали? Азъ си представямъ хода на тоя ви урокъ. *Днесъ ще учимъ за тухлата* (каква трогателна целъ!). Ето ви тухла. Разгледайте стѣнитѣ ѝ! Тѣ сж 6. Две по две сж равни и успоредни. Разгледайте ржбоветѣ! Тѣ сж 12. Четири сж кжси, 4 — по-дълги и 4 — още по-дълги. И . . . свърши се. Разкажи ти! Ти! Ти! Ти! А ученицитѣ ви, сякашъ, сж се наговорили да отговорятъ на усилията ви съ . . . прозявки! Вие изнемогвате подъ ударитѣ на сжщото онова чувство, което ги прави апатични и се сърдите на часовника си, че чука, а не мърда стрелкитѣ си. Не мислете, че това ви говоря на предположение. Завчера присѣтствувахъ при една ваша другарка на урокъ за . . . „газената тенекия“. На друго мѣсто ме гостиха съ „пумпалъ“

— Сухъ предметъ и туй то! пресече ме моята събеседница и добави: формознание и геометрия не сж за деца. За тѣхъ нѣма царски пжтища . . .

— Ала има детски, отвърнахъ азъ — Тѣхъ трѣбва да откриемъ и въ тѣхъ трѣбва да насочимъ обучението. Като измѣстихъ целъта на вашия урокъ отъ описанието на кибритената кутия въ направата на сжщата, азъ насочихъ обучението въ такъвъ детски пжтъ. И вие ведѣхте, че положението се измѣни тутакси. Интересътъ, който ви избѣгваше, блѣсна предъ свѣтналитѣ погледи на ученицитѣ. И той не ни напустна презъ време на нашитѣ гостувания въ прогимназията и въ сладкарницата, нѣма да ни напустне и идния часъ, когато ще пристѣпимъ къмъ самата работа.

— Вѣрно, ама вие нѣма да имате вече урокъ по „формознание“, а такъвъ по „ржчна работа“, — възрази учителката.

— Лъжете се. *Ржчната работа* за насъ ще бжде средство, методъ, а не целъ сама за себе. Въ това ще се увѣрите ей сега. Азъ ще ви изложа накжсо, какъ ще тече идниятъ урокъ, и вие си вземете бележка отъ това, защото едва ли ще имамъ възможностъ да дойда тогава. Вашитѣ ученици бездруго ще се опитатъ у дома си да направятъ кутийка. И тѣ ще ви донесатъ, въ това вѣрвайте, тѣхни изработки. Между последнитѣ ще има и сполучливи и несполосни. Вие ще похвалите еднитѣ и ще насърчите другитѣ, като поискате да ви обадятъ, какъ сж работили. Въ тая беседа вие ще узнаете, върху кои неща трѣбва да спрете намесата. И веднага следъ това раздавате по парче картонъ, раздавате и по едно правоъгълно трижгълниче, което ще е потрѣбно и съсъ сантиметровитѣ си дѣления и съ правия си ъгълъ. Ако всѣко дете си носи подарѣйка отъ прогимназията или по една сжщияска кибритена кутия, сега вие поржчвате да се извади първенъ вътрешната ѝ частъ, да се разчупи и разучи мрѣжата ѝ, къмъ чертането на която ще пристѣпите. Когато премините къмъ начъртаването на дъното, самата ра-

бота ще ви наложи да го определите като правоъгълникъ, съсъ страни две по две успоредни и равни. Четиритѣ жгли на тоя правоъгълникъ не сж нито такива (показвате единъ остъръ жгълъ), нито такива (показвате единъ тѣпъ жгълъ), а сж прави, т. е. като тоя жгълъ на нашето трижгълниче (защо е трижгълникъ). То асж и за това ни е най-вече потребно — безъ него бихме ли могли да начъртаемъ дъното съ прави жгли? Въ процеса на начъртаването само на дъното, значи, вие ще се натъкните, както видѣхте, на много чисто геометрични елементи и ще ги изучите интуитивно, досущъ както молкото дете изучава маса нѣща и тѣхнитѣ наименования въ скутитѣ на своята мама.

— Е-хе-хе! Че то часътъ ще си изтече, безъ да можемъ да начъртаемъ и дъното дори!

— Да си изтече! Не ви ли стига това, що ще научите само отъ дъното? Пъкъ бждете увѣрена, че интересътъ нѣма да ви избѣгне и следующия часъ, ако стане нужда тогава да доискарате започнатата кутия. Азъ искамъ да ми кажете само едно — по тоя пжтъ отивате ли къмъ целитѣ, що догонва формознанието?

— Е, да! Това не може да се отрече.

— Ржчната работа, значи, не нарушава правата на формознанието, а, напротивъ, иде само да му ги гарантира и осигури.

— И това е безспорно. И азъ ще опитамъ тоя пжтъ, само че се страхувамъ, дали ученицитѣ ми ще могатъ да се справятъ съ тая задача — тѣ не сж похващали картонъ и трижгълникъ!

— Тѣ не бѣха похващали моливъ и книга, когато пристѣпихме да ги учимъ да четатъ и пишатъ. То се знае, че отпървенъ работата не ще имъ се отдава, както трѣбва, ала това въ никоѣ случай не бива да се тълкува въ смисълъ, че тѣ сж некадърни да я извършватъ и добре.

— Така, ама за тая работа сж потребни и специални условия, които има прогимназията, а ние нѣмаме.

— Вижъ, гукъ сте права! Докато си ги набавимъ, обаче, нека се задоволимъ съ онова, що имаме. Нуждата ще започне да се вижда отъ всѣкиго, тя ще се набива въ очитѣ на всички, дорде единъ денъ се наложи като една необходимостъ. И тѣй, вие идния урокъ ще изработите кибритена кутия, нали?

— Ща-неща. Вие спечелихте ученицитѣ на ваша страна, и тѣ ще ми се наложатъ,

— Защото го желаятъ — само това е достатъчно да ви убѣди, че ще имате единъ хубавъ урокъ, — отвърнахъ азъ и се сбогувахъ, защото времето бѣше напреднало много.

* * *

На другата седмица моята приятелка ме потърси сама. Тя не намираще думи да изкаже задоволството си отъ . . . кибритената кутия.

— А какъ щѣхме да се топимъ отъ досада! Сега, знаете ли, че първа Босилка изказа желание да нѣмаме междучасие, а да продължимъ работата си. Като нѣмахме лепило и цвѣтна хартия, скоп-

чиме кутията съ карфици и я нашарихме съ пастелитѣ си. Знаете ли, какво намислихъ?

— Ще кажете, отвърнахъ азъ.

— Ще събера учебниците по формознание, които не ще ми сж нуждни вече за нищо, и ще ги продамъ на съседния бакалинъ като амбалажна книга. Съ полученитѣ пари ще купя лепило и цвѣт на хартия.

— Азъ ви ржкоплѣскамъ на идеята. За нищо друго не могатъ се уползотвори тия новомодни „науствници“.

— Кога ще дойдете да ни видите? — запита учителката.

— Ще дойда да видя моитѣ малки приятели и да ги подсетя да ви накаратъ да направите кибритената кутия и отъ глина. И азъ подадохъ на госпожицата една кибритена кутия, направена отъ глина и боядисана тѣй сполучливо, че отдалече можеше да излъже всѣкиго.

— Браво! Сега вече разбирамъ, за каква нова учебна практика пледирахте, когато говорихме за формознанието. Нима това е направено отъ деде? Чудно, наистина!

— Ще изберете време да посетите отдѣлението на г. Х., като го предупредете за целта на вашето отиване. Той, увѣренъ съмъ, ще ви устрои една срѣща, която ще ви насочи и въ пжтя на моделирането, като методъ на формознанието.

— Още утре, отвърна учителката. Това, по всичко изглежда, ще е и много по-лесно отъ картонажа.

— Съ моделираното трѣбва да се започне, отговорихъ азъ и продължихъ. И програмата, и учебникаритѣ, па и вие правите една груба грѣшка, която сочи на неустановеността въ методиката на тоя учебенъ предметъ. И за възприемане, и за възпроизвеждане кжлбото е най-лесната пространствена форма. Съ кжлбото захващатъ елементарнитѣ рисувателно-писмени упражнения, съ него захваща моделирането като учебенъ предметъ, съ него трѣбва да захване и формознанието. Отде накжде да се туря на първо мѣсто паралелопѣдътъ! Като първа задачка по формознание, отъ ученицитѣ трѣбва да се поиска да напратъ отъ глина една топка за игра, като за целта наблюдаватъ и възпроизведатъ обикновената гумена топка. Въ процеситѣ на тая работа ще се наблюдава и изучи тая форма, като се изнесатъ и отклоненията отъ нея чрезъ моделирането на различни плодове, яйца и др., за да се откриятъ още по-релефно само нейнитѣ особености. Работата не бива, обаче, да се спира дотука, и да се мине на друга основна форма, както правятъ нѣкои учебникари, които разглеждатъ от дѣлно пространственитѣ и плоскитѣ форми. Ние още тука разрѣзваме топката и се спираме на кржга и окржжността, отдѣто минаваме на кржглата форма чрезъ моделиране и изрѣзване подходящи предмети, въ които е обективирана тая форма. При тая работа, която ни налага да прибѣгнемъ до пергеля (кржжилото), ние снабдяваме ученицитѣ си и съ това помагало, което ще имъ стане една необходимостъ. За да се изнесе и усети целесѣобразността и естетичността на тая форма нашитѣ уроци ще се прелѣятъ и въ рисуване. Сега нашитѣ ученици ще трѣбва да комбинуватъ различни розетки,

въ които да се съчетава изучаваната форма, като работят не съ свободна ръка, а съ помощта на кръжило и линейка, т. е. точно, геометрически. Не е зле, ако се прибегне и до боитъ.

— И тъй, аз съмъ направила вече първата грѣшка противъ духа на методиката, обади се учителката.

— Да! И вие ще трѣбва да се корегирате, щомъ поискате да използвате моделирането, като изоставите за по-удобно време моделирането на кибритената кутия и премините сега къмъ топката.

— И после къмъ кръжлата форма. А по-нататкъ?

— Една цилиндрична кутия ученицитъ ще измоделиратъ по-леко, отколкото една кибритена кутия. Отд друга страна цилиндърътъ ще се опредѣли съ кръгъ, който познаваме; околната му повърхность пъкъ, ако работимъ и съ картонъ, ще ни даде правоъгълникъ и съ това ще се подготвимъ за паралелопипеда.

— И следъ това, сигурно, ще дойде редъ за конуса...

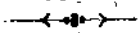
— Да, защото и пумпалъ ще си измоделирате, а може и да си направите отъ дърво по-лесно, отколкото една ржбеста кутия.

— Нека си призная, че върху това и не съмъ се замислювала.

— Че върху това не сж се замислили дори ония, които ни даватъ учебници по тоя вредметъ. Нѣщо повече — дори и ония, които сж редили програмата.

Въ това време при насъ влѣзе единъ училищенъ настоятель отъ селата, който ме заангажира въ разговоръ на друга тема.

Азъ се сбогувахъ съ госпожицата съ обещание да посетя бездруго отдѣлението ѝ на идния урокъ по формознание.

А. Пидевски — с. Гулянци (Никополско).

Пролѣтъ! Пролѣтъ!

(Разработка въвв II отдѣление).

— Деца, къде ходихме вчера? — Въ гората. — Защо ходихме тамъ? — Да видимъ, че иде пролѣтъта и да я посрещнемъ. — Какъ я посрещнахме? — Съ пѣсни, радости и игри. — Ние се радвахме, че тя изгони дѣдо Мразъ и ни носи цвѣта, игри и пр.

— Сега ще си научимъ едно стихотворение, въ което поетътъ Гр. Симеоновъ ни описва, какъ едни деца посрещнали пролѣтъта. Внимавайте да ви разкажа това, което е видѣлъ и ни описва той: „Въ единъ хубавъ, като днесъ, пролѣтенъ день нѣколко деца излѣзли да играятъ по полето. Като видѣли всички хубости, донесени отъ пролѣтъта, тѣ завикали съ високъ гласъ, че пролѣтъта е дошла вече и поискали да запятъ, за да я посрещнатъ, защото тя е изпѣдила дѣдо Мразъ вече на далече. Скоро буйни и весели пѣсни изпълнили полето. Тѣ пѣяли, скачали, тичали и играели. А високо на небето засмѣното свѣтло слънце огрѣвало навсѣкжде около тѣхъ. То стопляло всички живи твари и ги събуждало отъ дългия зименъ сънъ. Една малка птичка хвъркала високо срѣдъ ясното небе самичка, извидала се изъ въздуха, както си искала, и съ пѣсни

огласяла навсѣкжде. Децата забелѣзали всичко това, тѣ забелѣзали, какъ всичко се радвало и било весело въ тоя хубавъ день. И съ още по-високъ гласъ тѣ завикали, че пролѣтъ е настала вече. Едно дете, като било малко настрана, вслушало се въ гората и завикало: „Я чуйте, какъ и близката горица посреща пролѣтъта съ пѣсни“. Всичкитѣ деца насѣдали на зелената трѣва, омълчали се и дълго слушали, както и ние вчера слушахме, какъ птичкитѣ се надпреварвали съ пѣснитѣ си, какъ тихия пролѣтень вѣтрець полюлявалъ новоразвилитѣ се листа на гората и всичко се сливало въ една чудно хубава пѣсень. (Така се оставятъ децата да преживѣятъ още единъ пѣтъ момента, които преживѣха вчера въ гората).

— Деца, какъ мислите, дали Тр. Сименовъ е написалъ своето стихотворение, както ви го разказахъ азъ!

— Не, той го е написалъ само съ нѣколко хубави изречения, които сѣ наредени тѣй, че като ги прочетемъ, разбираме всичко това, което ни разказа ти.

— Внимавайте сега да ви го кажа азъ!

Пролѣтъ! Пролѣтъ!

Пролѣтъ! Пролѣтъ! тука вече, —

Нека пѣмъ въ този часъ.

Вечъ прокуденъ е далече

Бѣлобради дѣдо Мразъ!

Слънце ясно, чудно грѣ

Вредъ по този кръгзоръ,

Волно птичка пѣсень пѣ

Въ яносиния просторъ.

Пролѣтъ, пролѣтъ е настала,

Всичко весело се смѣй.

Чуйте близката горица,

Какъ на пролѣтъ пѣсень пѣй!

(Ако поискатъ децата, да се издекламира 2 и 3 пѣти).

— Деца, какъ ви се вижда, съ това стихотворение сжщото ли ви се разказва, което разказахъ азъ?

— Сжщото, но е казано съ по-малко изречения и по-хубави. Защо го е написалъ така Тр. Симеоновъ? — За да е по-хубаво и като го прочетемъ, да се помжчемъ сами да го разберемъ и разкажемъ. — Сега, ако искаме, можемъ ли да си нарисуваме това, което ни се описва и колко картинки ще си нарисуваме? — Сега още не можемъ и не знаемъ колко картинки, но, като вземемъ да четемъ полека и по-малко редове, ще ги разберемъ. Да прочете единъ първитѣ четири реда! Какво разбрахте отъ тѣхъ? (Децата разказватъ). Ако искате да си го нарисувате, какво ще нарисувате? — Нѣколко деца съ дигнати шапки и развѣти кърпи посрещатъ пролѣтъта, която, като момиче, окичено съ извѣтл и зеленина, съ кошница пълна съ цвѣти въ рѣка, иде, а отъ другата страна дѣдо Мразъ зарамчилъ торбата съ вѣтроветѣ, съ бѣлата си брада, подирайки се на тогата си бѣга далечъ и поглежда дали го не гони пролѣтъта. — Така. Да прочете другъ другитѣ четири реда. Какво си бихте нарисували още? — Не можемъ да разберемъ хубаво, защото има думи, които не познаваме. Знаемъ, че ще грѣ слънце, ще има птичка да грѣ, но не знаемъ кжде. Какво значи кръгзоръ? У-ля: — Не знае ли нѣкой тая дума? — Не. — Какво виждате вие сега предъ васъ и около васъ? Виждаме всички неща въ стаята и презъ прозореца близкитѣ кѣщи. — Ако излеземъ на двора, какво ще видимъ? — Окол-

нитъ нѣща. Ако се изкачимъ на онова по-високо мѣсто? — Ще видимъ това и това. — А ако отидемъ на най-високото мѣсто? — Това и това. Сега вече сещате ли се, кое казваме крѣгзоръ? — На това, което виждаме около насъ. Небето и то ли е крѣгзоръ? — Не е, защото то не е на земята. Кой е крѣгзора ни отъ тука? — Стаята и това което виждаме презъ прозореца. А когато сме на двора? На баирчето? На най-високото мѣсто? А ако отидемъ задъ оня баиръ сѣщия ли крѣгзоръ ще бѣде. Не той ще бѣде съвсемъ другъ. Сега вече разбрахте ли, какво е огрѣвало слънцето? — То е огрѣвало всички нѣща около децата, които тѣ сѣ виждали. Друго що не разбирате? — Не знаемъ думата просторъ. — Виждали ли сте що правятъ женитѣ, кога белятъ платната? — Простираатъ ги. Кѣде се намира нашето село? — Прострѣно край рѣката. А като излѣземъ на полето край шосето, що виждаме? Шосето се прострѣло и отива далече. А я вижте небето! — То се прострѣло надъ насъ и не му се вижда края. А сега кое мислите поетътъ нарича просторъ? — Той е нарекълъ небето просторъ, защото се е прострѣю надъ насъ. А какъ е нарекълъ той тоя просторъ? — Ясно-синъ. — Защо ли? Защото небето не е синьо като Ивановата дреха, а е по бѣло-синьо. Е, че каква е дрехата на Ивана и какво е небето? Ивановата дреха е тъмно-синя, а небето ясно-синьо. Какво е ставало въ тоя ясно синъ простотъ? Една птичка е пѣяла тамъ. Може да я ластовичка, а може и чучулига. Но какъ е пѣяла тя? — Волно. Какъ така волно? — Не познаваме и тая дума. — Деца я си помислете, кой е накаралъ да отиде тамъ тая птичка и каква пѣсенъ да пѣе. — Тя е отишла сама, защото тѣй ѝ е било по-весело и си пѣяла каквато си пѣсенъ искала. Виждали ли сте агънцата, какъ прекарватъ деня въ кошарата? — Тѣ самички целъ день играятъ и правятъ, каквото си искатъ, А когато вие самички отидете на полето, какво правите? Отиваме, кѣдето искаме и играемъ, каквото си искаме. А сега вече разбрахте ли какъ е пѣла птичката? — Както искала — волно. Но вие когато отидете заедно съ учителя си на полето, тогава какъ играете? Тогава не е волно. Само това вършимъ, което ни позволи учителя. Сега следъ като си разбрахте всичкитѣ думи, да прочете единъ пакъ четиртѣхъ реда и да ми каже какво си бихте нарисували! — Ние ще нарисуваме надъ децата яносиньото небе, на него слънцето, което огрѣва на всѣкѣде крѣгзора и една птичка която пѣе въвъ въздуха. Да прочете единъ последнитѣ четири реда и да ми каже, какво разбрахте отъ тѣхъ! — Че децата, като разгледали всичко, каквото имъ донесла пролѣтътъ, завикали, че дошла вече пролѣтътъ. Тогава едно момче завикало да послушатъ и да видятъ дали и гората е весела. Тѣ се вслушали, както вие вчера, и чули какъ тя била огласена отъ птичитѣ пѣсни. Тѣ не ги виждали и помислили, че гората пѣе пѣсенъ, за да зарадва пролѣтътъ.

— Е тая картинка можемъ ли я нарисува при първата? — Не! Ние ще си нарисуваме друга, кѣдето вече децата не мѣтатъ крѣпи на пролѣтътъ, а легнали на земята и се вслушали въ пѣсенъта на гората.

— И тѣй, кой ще ми каже, колко картинки и кои ни описва въ това стихотворение поетътъ. (Разказва се). Но той така ли ни го е

описаль? — Не, той е описаль думитѣ на децата, съ които я посрѣщатъ, и то въ хубави изречения. Добре. Другия часъ ще си научимъ това стихотворение на изустъ, затова вие у васъ го прочетете много пѣти и то както азъ ви го четохъ, за да се научите да го четете добре.

На другия часъ се разказва стихотворението пакъ на картинки. Следъ това се пристѣзва къмъ сжщинското наизустяване.

— Деца, чии сж думитѣ въ първитѣ четири реда? Това сж думитѣ на децата, казани отъ тѣхъ, следъ като видѣли, че дошла хубавата пролѣтъ. Какъ сж казани тѣ? — Тѣ сж казани много радостно — защото децата сж били зарадвани отъ дождането на пролѣтъта. Кой ще ми ги прочете сега тѣй, щото да познаемъ, че тѣ сж казани радостно. Прочита се отъ единъ ученикъ. Другъ да го прочете. Кой прочете по-хубаво тия редове? Стефанъ, защото той ги каза хубаво и много радостно. Другъ да ги прочете така! Другъ! и т. н. до наизустяването имъ Другитѣ четири реда? — И тѣ сж радостно казани думи. Тѣхъ сжщо така ще прочетемъ. Прочитатъ се и тѣ и се прави сравнение. По сжщия начинъ се наизустяватъ и останалитѣ четири стиха.

— Да прочете сега единъ цѣлото стихотворение! Другъ! Кой го прочете по-хубаво и защо? — Х., защото той го прочете така, че ние много лесно и по-добре разбрахме радостъта на децата. — Другъ да го прочете така и т. н. Да го каже сега единъ на изустъ! Другъ! Кой го каза по-хубаво и защо? — Х. защото тѣй и тѣй... Така до края се упражнява рецитирането на стихотворението.

Муз. Ал. Кръстевъ.

Балетъ Анг. Друмевъ.

Добре дошла, пролѣтъ мила!

(Сцена)

Хоръ на децата.

Маршъ.

Муз. Ал. Кръстевъ.

1. Здравей, тиля-стувич-ке мила, от-но-во

2. Здравей, тигостен-ко же-ла-на, на новъ жи-

намъ до- бре до- шла! Ка- жи ни ти, кж- де си

вотъ предвестникъ драгъ, Ка- жи ни, про-лѣтъ-та за-

би- ла, ко- га- то тукъ бѣ зи- ма зла. Ка- зла.

смѣ-на Ти во- дишь ли отъ но- во пакъ? Ка- пакъ?

Solo, като вальсъ.

Лястовичката.

mf вей- те, ми- лич- ки де- чи- ца,
югъ на злат- на ко- лес- ни- ца

азъ и- да с'бла- га вестъ отъ югъ, че
об- ки- че на съсь цвѣтъ до цвѣтъ, тя

ско- ро про- лѣтъ- та - ца ри - ца
и- де ве- се- ли, де- чи- ца

Ще дой-де пакъ за смѣ- на
срещ-не-те про- лѣтъ- та с'при-
тукъ 4. Отъ вѣтъ!

Весело.

Хоръ на децата.

5. Скоро, скоро да я срещнем
тя при-сти га пакъ,

Во- ди птички, но-си радость
мин-зухаръ и кукурякъ

Solo, като вальс.

Пролѣтъта.

Пролѣтъта.

Цигулка.

р. 6. И- да, и- да азъ, де- чи- ца,
7. И- да, и- да про- лѣтъ мла- достъ

презъ мо- ре- то отъ да- ле- че,
с'ати- чи пѣс- ни и цвѣ- тя

Съсь въл- шеб- на ко- лес- ни- ца
И- да но- ся но- ва ра- достъ

азъ при- васъ съмъ е- то! ве- че,
новъ жи- вотъ съмъ

Хоръ на децата.

Като мазурка.

по свѣ- та. 8. Добре дошла пролѣтъ красна! Ний те

срещаме с'при- веты! До-не- си надеж- ди но-ви на по-

сърна-ли- я свѣтъ! До-не- свѣтъ!

Рженица.

(пѣять и играятъ).

ff Хай-де, хай-де, мили дружки, дружно, дружно да запѣемъ

мал-ко ве-се-ло хор-це да му друснемъ отъ сърдце.

Хей! хей! хей! хей!

Хай-де, хай-де ми-ли дружки, дружно, дружно да запъемъ,

Хей . хей ! хей ! хей !

мал-ко ве-се-ло хор-це да му друснемъ отъ сърдце.

Децата:

Здравей ти, лястовичке мила,
Отново намъ добръ дошла!
Кажни ти кждѣ си била,
Когато тукъ бѣ зима зла?

Здравйе ти — гостенко желана,
На новъ животъ предвестникъ драгъ,
Кажни ни, пролѣтъта засмѣна
Ти водишь ли отново пакъ? . .

Първа лястовичка:

Здравейте, милички дечница,
Азъ ида съ блага вестъ отъ югъ,
Че скоро протѣтъта-царица
Ще дойде пакъ засмѣна тукъ.

Отъ югъ на златна колесница,
Обкичена съсь цвѣтъ до цвѣтъ,
Тя иде, — весели дечица, —
Срещнете пролѣтъта съ приветь! . .

Децага:

Скоро, скоро да я срещнемъ,
Тя пристига пакъ —
Води птички, носи радостъ,
Минзухаръ и кукурякъ. . .

Пролѣтъта (Явява се обкичена съ цвѣтя):

Ида, ида азъ, дечица,
Презъ морето — отдалече,
Съсь вълшебна колесница
Азъ при васъ съмъ — ето! — вече.

Ида, ида — пролѣтъ-младостъ —
Съ птички пѣсни и цвѣтя,
Ида, нося нова радостъ — .
Новъ животъ съмъ по свѣта. . .

Децага:

Добре дошла, пролѣтъ красна!
Ний тѣ срѣщаме съ приветь!
Донеси надежди нови
На посьрналия свѣтъ.
(Улавятъ се за ржце, заобикалятъ пролѣтъта,
играятъ и пѣятъ)

Хайде, мили дружки,
Дружно да запѣемъ,
Малко, весело хорце
Да му друснемъ отъ сърце.

Тр. Симеоновъ

БАЛЕТЪ.

Децага.

„Здравей ти, листовицке мила!“ — Всички деца пѣятъ стоещкомъ (съ прибрани крака). Момчетата снематъ шапките си долу съ лѣва ржка и заедно съ момичетата вдигатъ дѣсна ржка напредъ горе (привѣтствуване).

„Отново нали добре дошла.“ — Всички свиватъ лѣвния кракъ на мѣсто, а дѣсния кръстосватъ задъ лѣвния, опирайки се леко върху земята. Момичетата разтварятъ леко политѣ съ дветѣ ржце въ страни, лакти въ страни (хващането на полата става съ първи и трети пръсти), а момчетата хващатъ шапката съ дветѣ ржце предъ гърдитѣ и правятъ същото движение, каквото и момичетата — реве-

ран съ. Той се играе и на дъсни кракъ (като свиемъ дъсния кракъ на мѣсто и кръстосаме задъ него лѣвия кракъ; движението съ полата и шапката си оставатъ сѣщи) и като се повтори по още единъ пѣтъ, ще се изиграе всичко четири пѣти.

„Кажѣ ни ти, къде си била“. — Правятъ две крачки напредъ къмъ лястовичката съ рѣде повдигнати, но леко свити — напредъ, като първата крачка се прави на думитѣ: „кажи ни“ и се задържа тѣлото въ разкратено положение (лѣвия кракъ е стѣпилъ на цѣло стѣпало, а дъсния — на прѣсти), а втората крачка се играе на думитѣ: „... ти кж ...“ (сѣщото положение) на думитѣ: „... дѣ си била“. — правятъ 4 обикновени стѣпки на мѣсто, като започнатъ съ лѣвия кракъ и завършатъ съ дъсния.

„Когато тукъ бѣ зима зла?“ — Скрѣстватъ рѣцетѣ предъ гърдитѣ и извиватъ трупа 4 пѣти ту въ лѣво, ту въ дъсно. При това движение, както и въъв всички други до тукъ, погледътъ е отпразенъ къмъ лястовичката.

На повторението се играятъ сѣщитѣ движения.

На втория куплетъ:

„Здравей ти — гостенко желана,
На новъ животъ предвѣстникъ драгъ,
Кажѣ ни пролѣтъта засмѣна
Ти водишъ ли отново пакъ?“ . . .

се играятъ сѣщитѣ движения, каквито въ първия куплетъ.

Презъ време на пѣнето и играта на първия и втория куплети, детето — лястовичка прави бѣрзи и ситни стѣпки въ разни посоки, ту се спира на мѣсто, ту се приближава и спира до кулиситѣ, за да имитира кацване на лѣстовичката по предмети и съ три вълнообразни движения на рѣцетѣ до хоризонтално положение, а спускането на рѣцетѣ долу да става съ едно движение надолу, да се завърши илюзията за движенията на крилата на лястовичката.

Първа лястовичка:

„Здравейте, милички дечица“. —

„Азъ ида съ блага вестъ отъ югъ“. — Лястовичката прави на извѣстно разстояние ту предъ децата, ту къмъ авансцената и дъното ѝ (напредъ и назадъ), споредъ 8-тѣ музикални такта — 8 крачки (4 напредъ и 4 назадъ) съ прибиране на задния кракъ при предния въ единъ музикаленъ тактъ, като се започне съ лѣвия кракъ и се свърши съ дъсния на осмия музикаленъ тактъ.

Преди започване на първата и всѣка нова крачка „съ прибиране крака“ рѣцетѣ сѣ спуснати долу. Съ изнасянето на крака напредъ или назадъ, рѣцетѣ правятъ едно крѣгообразно движение до рѣде въ страни (хоризонтално положение), а съ прибирането на задния кракъ рѣцетѣ се спускатъ долу.

„Че скоро пролѣтъта — царица“

„Ще дойде пакъ засмѣна тукъ“ — Играятъ се сжщитѣ движения.

„Отъ югъ на златна колесница“,

„Обжичени съсъ цвѣтъ до цвѣтъ“ — Лястовичката, обрѣната съ гърбъ къмъ децата, прави 4 крачки (обикновени) напредъ (на всѣки музикаленъ тактъ по една, безъ прибиране на задния кр.). На всѣка крачка главата се обрѣща назадъ къмъ децата ту презъ лѣво рамо, когато лѣвия кр. е напредъ, ту презъ дѣсно рамо, когато дѣсниятъ кр. е напредъ, следъ тѣзи 4 крачки се обрѣща съ лице къмъ децата и прави къмъ тѣхъ още 4 крачки (обрѣщането става на мѣсто върху дѣсниятъ кракъ така, че петата крачка да стане съ лѣвия кракъ срѣщу децата).

На всѣка направена крачка се вдига съотвената ржка напредъ горе, а дѣсната — назадъ (напр., съ лѣви кр. напредъ се вдига лѣва ржка напредъ горе, а дѣсна — назадъ; на дѣсни кр. напредъ се вдига дѣсна ржка напредъ горе, а лѣва — назадъ).

„Тя иде, — весели девица“ — Лястовичката прави бързи стѣпки (прибѣгване) единъ пѣтъ къмъ дѣното на сцената, като прави движения съ ржцетѣ като че иска да види пролѣтъта, която иде. Сжщитѣ движения, прави още единъ пѣтъ къмъ авансцената, обрѣща се на мѣсто къмъ децата и на думитѣ:

„Срѣщнете пролетѣта съ приветъ“ — тя бързо прибѣгва къмъ децата и се спира предъ тѣхъ, исправена, въ поза съ разтворени крила.

Децата:

„Скоро, скоро да я срещнемъ,

„Тя пристига пакъ“ —

„Води птички, носи радостъ“ — Всички поставятъ ржце на хълбоцитѣ и бѣгатъ на мѣсто (бѣгомъ), като започнатъ съ лѣвия кракъ.

„Минухарѣ и кукуракъ“ — Вдигатъ ржцетѣ горе, киткитѣ съ длани надолу (първи и трети прѣсти леко се допиратъ) и се завъртватъ единъ пѣтъ около себе съсъ ситни, бързи стѣпки на мѣсто.

На повторението се играятъ сжщитѣ движения.

Пролѣтъта:

„Ида, ида азъ, девица“ — „Пролѣтъта“ прави къмъ децата нѣколко дребни стѣпки (крачки) бързи (прибѣгване) съсъ спирание на мѣсто върху лѣвия кракъ, а дѣсниятъ повдигнатъ назадъ, леко свитъ въ колѣното, и прави подскокъ на лѣвия кракъ. Дветѣ ржце напредъ. Погледъ въ децата („ида“). На второто „ида“ се правятъ сжщитѣ движения съ дѣсниятъ кракъ, а лѣвия повдигнатъ назадъ.

„ . . . азъ девица“ — Прибира въ основенъ стоежъ повдигнатия кракъ, исправя се, а ржцетѣ поставя свити предъ гърдитѣ съ

допрени длани, лакти въ страни и прави три обикновени, кръстосани крачки (стъпки) към авансцената и три към дъното на сцената съ лице, обърнато към децата.

„През морето отдалече“. — Прави три крачки (съ лъви, дъсни и пакъ лъви кракъ) напредъ към публиката съ едно движение на лъвата ржка напредъ и дъсната назадъ, като да изрази „плуване“ и още три стъпки напредъ (съ дъсни, лъви и пакъ дъсни кракъ), а плуване съ дъсна ржка напредъ и лъва назадъ, следъ което на думитъ: „отдалече“ — прави дребни и бързи стъпки назадъ до средата на сцената съ ржце напредъ.

„Съ вълшебна колесница“ — прави 12 стъпки бѣгомъ въ кръгъ съ лъва ржка напредъ, каточели държи поводи въ нея, а съ дъсната ржка прави на всѣка трета стъпка едно движение въ дъсно навънъ, каточели удря съ камшикъ.

„Азъ при васъ съмъ — ето! — вече“. — Прави обикновено ходене на пръсти към децата, съ ржце въ страни, леко свити напредъ, като на всѣки три стъпки се спира на мѣсто съ двата крака, повдигнати на пръсти.

На повторението се играятъ същитѣ движения.

„Ида, ида — пролѣтъ — младостъ“. Същитѣ движения, каквито при първия куплетъ: „ида, ида“. На думитъ: „ . . . пролѣтъ — младостъ“, прави едно пълно въртене въ лѣво, на мѣсто съ дребни и бързи стъпки, съ ржце въ страни.

„Съ птички, тѣсни и цвятъ“. — Навежда трупа хоризонтално, свива леко краката въ коленетъ, поставя ржцетъ назадъ, опрени въ трупа, и прави съ дребни и бързи стъпки едно движение, което имитира ходенето на птичкитѣ.

„ . . . Пъсни . . . “ Прави три подскачания напредъ или назадъ съ двата крака, а ржцетъ повдигнати горе — „ . . . цвятъ“. — Още три подскачания, съ ржце свити предъ гърдитъ, лакти въ страни, каточели носи цвѣтя въ ржце и леко навежда главата напредъ (надъ цвѣтята).

„Ида, нося нова радостъ“.

„Новъ животъ съмъ по свѣта“. — Прави на два пкти по три стъпки обикновени съ подскокъ на третата стъпка, като на подскока на лъвия кракъ прави едно ивижение съ лъва ржка напредъ горе, а съ дъсна — назадъ, а на дъсния кракъ подскока — дъсна ржка напредъ горе, а лъва — назадъ, въртене на мѣсто съ ржце горе; пакъ същитѣ стъпки и още едно въртене.

Презъ време на играта на „пролѣтъта“ децата правятъ леки движения на мѣсто съ ржцетъ, като да хванатъ „пролѣтъта“ или пъкъ стоятъ на мѣсто безъ движения, като следятъ само играта на „Пролѣтъта“: —

Децата:

„Добре дошла, пролѣтъ красна!“ — Децата правятъ два реверанса на лѣвия и дѣсниа кракъ, както въ началото.

„Ний тѣ срецаме съ приветъ!“ — Правятъ две обикновени крачки напредъ съ съ спирање на думитѣ: „ний тѣ“. . .“ — 1 крачка съ лѣвия кракъ „. . . среца“. . .“ — втора съ дѣсниа кракъ „. . . ме“ — трета съ лѣвия кракъ. „Съ приветъ!“ — четвърта съ дѣсниа кракъ; ржѣтѣ презъ четиритѣ крачки — напредъ.

„Донеси надежди нови“

„На посърналия свѣтъ“. — Децата маршироватъ съ леки стѣпки въ кръгъ около „пролетѣта“, която остава въ центъра на кръга. Кръгътъ се води отъ момиче, а следъ него трѣгва момче, пакъ момиче и момче и т. н. до края.

Ако до повторението на мелодията децата успѣятъ да се наредатъ въ кръгъ, повторението се играе пакъ въ лека маршировка, но въ обратна страна (кръгомъ). Ако не успѣятъ — нареждането продължава и на повторението.

„Хайде, хайде, мили дружки“

„Дружно да запѣмъ“,

„Малко, весело хорце“.

„Да му друснемъ отъ сърце“. — Децата се залавятъ за ржце на хоро и играятъ.

Хоро — ржченица.

(Започва се съ дѣсниа кракъ)

1. Два такта въ дѣсно съ дѣсниа кракъ (всѣки тактъ се играе отъ три стѣпки — ржченични); 1 тактъ назадъ съ дѣсниа кракъ и единъ въ лѣво съ лѣвия кракъ.

2. Момчетата клѣкатъ 4 пѣти на мѣсто, а момичетата прави играятъ 4 такта на мѣсто. Момчета плѣскаатъ ржце, а момичетата развѣватъ кърпи. Всички се провикватъ: иху! иху! иху!

3. „Хей!, хей! хей!“ — Момчетата образуватъ външно хоро, а момичетата — вътрешно хоро. Всички играятъ „ржченица“ въ дѣсно, заловени за ржце. —

Мария Планинска — Варна.

Какъ се правятъ изкуствени цвѣтя.

Миналата година моитѣ ученици изработиха множество предмети отъ картонъ и лико, между които и нѣкои кошнички. За украса на последнитѣ децата се опитаха да изработятъ нѣкои цвѣтя отъ цвѣтна хартия. Правиха доста олити и, въпреки голѣмитѣ мжчнотии, можаха да изработятъ нѣкои цвѣтове, които далечъ не наподобяваха естествениѣ. Сияещи отъ радостъ, тѣ се напредваряха да ми ги поднасятъ, очаквайки моето възхищение и одобрение. Не искахъ да ги застава да се откажатъ отъ понататъшното си желание да работятъ и съ това да ги обезсърдча, а, напротивъ, заработихъ съ тѣхъ, за да доставя истинското удоволствие на моитѣ малки любители на цвѣтата.

Само че не отъ модели или отъ фантазия искахъ да ги свикна да работятъ, а отъ натура.

Това се постигна съ екскурзии срѣдъ самата природа, дето децата се спираха надъ всѣко цвѣтче, любуваха му се и го разглеждаха най-внимателно, понеже имъ предстоеше да го изработватъ.

Въ кжсо време ученицитѣ преодолѣха всички технически мжчнотии, които въ началото спѣваха тѣхната работа. Последниятъ стана за тѣхъ занимателна, лека и приятна. Резултатитѣ отъ нея извикваха у тѣхъ възторзи.

Покрай удоволствието, което създава тая работа, тя неусетно ги запознава по-основно съ устройството, формата и шароветѣ на цвѣта. Съ това се подпомага обучението на естествознание, още повече че при изработката на всѣки цвѣтъ се взема естественъ моделъ, разглеждатъ се и се разглобяватъ венчето, тичинкитѣ, чашката плодникътъ, изрѣзватъ се отъ съответствени цвѣтин крепови хартии и се сглобяватъ пакъ по сжщия редъ, за да наподобятъ естествения цвѣтъ.

Тѣй изработенитѣ цвѣтове могатъ да се използватъ за модели при рисуване и моделиране.

Тоя видъ работа може лесно да се приложи въвъ всѣко училище поради ефтиния материалъ : разноцвѣтни крепови хартии, тель, памукъ, вощкъ, конци и никакви инструменти, освенъ малки ножички,

Ето какъ се изработватъ нѣкои цвѣтя :

1. ПОЛСКИ МАРГАРИТКИ. Обикновено направата на цвѣта почва отъ дрѣжката. Тя се прави, както и при всички други цвѣтове, отъ тель, дългъ 10—15 см., горния край на който се закривява въвъ видъ на брѣнка, дълга около 1 см., за да може цвѣтътъ да се закрепни добре. Брѣнката се обвива съ малко памукъ, обвива се и съ парче желта крепова хартия и се завързва на долния край, като се сплесва въ средата да се получи кржгла форма. Листата на венчето не се изрѣзватъ поотдѣлно, а на обща дрѣжка. Изрѣзва се бѣла крепова хартия, широка 2 см. и дълга 8 см. (като се внимава, гнѣкитѣ на креповата хартия да оставатъ винаги къмъ височината на цвѣта, иначе цвѣтътъ или по-право хартията, увисва на долу), и се нарѣзва на листца, тънки 2 мм., горнитѣ крайща на които се малко

заоблять. Тѣй приготвенитѣ венечни листа се обвиватъ около тичинкитѣ и се завързватъ. Завързаното мѣсто се обвива съ памукъ, за да добие топчеста форма. Изрѣзва се зелена крепова хартия, ш. $1\frac{1}{2}$ см. и д. 2 см., нажбва се на горния край съ върха на ножички, обвива се обвитата съ памукъ часть и се завързва добре. Това на подобява чашката. Най-после се изрѣзва ивица зелена крепова хартия и се обвива дрѣжката, като се почва отъ основата на чашката до края на дрѣжката. Изпомежду на дрѣжката могатъ да се поставятъ зелени листа, разбира се, това става едновременно съ обвиването ѝ. Градинскитѣ маргарити се правятъ по-едри.

2. ПОЛСКИ МЕТЛИЧИНИ. Краятъ на дрѣжката се обвива съ синая крепова хартия. Отъ сжщата се нарѣзватъ тънки ивици на брой 7 — 8, които на горния край се обагрятъ съ бѣла боя и се нареждатъ около обвитата дрѣжка.

Венечнитѣ листа (7 — 8) се изрѣзватъ отъ синая хартия въ форма на равнобедренъ тригълникъ съ основа 1 см. и бедра по 2 — $2\frac{1}{2}$ см. Основата се нарѣзва на 2 — 3 жгълчета. Тѣй приготвени, тѣ се нареждатъ около тичинкитѣ и се завързватъ. Долната часть на тия листа се обвива съ малко памукъ, за да се наподоби чашката, и се покрива съ изрѣзка зелена хартия, широка 1 см. и дълга $1\frac{1}{2}$ см., горния край на която се нарѣзва. Дрѣжката се обвива съ зелена ивица, като се поставятъ изпомежду зелени листа, дълги $2\frac{1}{2}$ см. и ш. 2 м.м., заострени на края.

Полуотворенъ цвѣтъ може да се направи, като се изрѣже крепова хартия, ш. 3 см. и д. 10 — 15 см., и се заждри горния ѝ край, а следъ туй се обвива около закривения край на тела. Изрѣзватъ се два зелени листа за чашката, които въ срѣдата се разтягатъ малко, и се поставятъ тѣй, че да обгърнатъ долната часть на венчето. Дрѣжката се обвива пакъ по сжщия начинъ.

Плпчицата се прави съвсемъ затворена отъ чашечнитѣ листа, презъ които едвамъ прозира венчето и то ето какъ: брънката на дрѣжката се обвива съ цвѣтна хартия, която се покрива отъ листата на чашката.

Метличини могатъ да се изработятъ и отъ бѣла и розова хартия.

3. ПОЛСКИ (диви) МАКОВЕ. Горниятъ край на дрѣжката се обвива съ памукъ въ видъ на крушка, за да добие формата на плодника, и съ една зелена изрѣзка се обвива и завързва. Нарѣзватъ се за тичинки множество тънки ивици отъ черна крепова хартия, които на единия край се завиватъ като възелче. Освенъ по тоя начинъ, тѣ могатъ да се правятъ и отъ черни конци съ възелчета на края. Нареждатъ се тичинкитѣ около плодника и се завързватъ. Вема се листъ отъ венчето на мака, изрѣзва се на червена, бѣла, розова или лилава крепова хартия, само че изрѣзката трѣбва да бжде по-обла отъ естествения. Изрѣзватъ се такива четири листа; горния край на всѣки отъ тѣх се разтегля леко ту на една, ту на друга страна. Срѣдата на всѣки листъ се разтегля съ палцитѣ на противоположни страни, за да се получи издутиня. Отъ тѣй приготвенитѣ листа се нареждатъ най-първо двата единъ срещу другъ, а другитѣ два — сжщо тѣй на противоположни страни, и се завързватъ добре.

Дръжката се обвива съ зелена ивица, почвайки отъ основата на цвѣта до края, като изпомежду се поставятъ изрѣзани листа отъ зелена хартия, ако такива има по дръжката. Цвѣтътъ се разтваря или не споредъ модела.

4. КОКИЧЕТА. Края на дръжката се обвива съсъ желта крепова хартия. Изрѣзва се бѣла хартия, ш. 1 см. и д. $1\frac{1}{2}$ см., шари се на единия край по дължината съсъ зелени петна и се обвива около желтото топче въвъ видъ на тръбичка, долния край на която се завързва стегнато. Венечнитѣ листа, на брой 3, се изрѣзватъ отъ бѣла хартия, споредъ голѣмината на тия у модела и се порастеглятъ въ срѣдата, за да се образува издутина. Листата се нареждатъ около тръбичката, завързватъ се добре и се оправятъ. Долната частъ на цвѣта се обвива съ малко памукъ, за да образува плодничето. Дръжката се обвива съ зелена ивица. Обвивката започва отъ основата на венчето, поставя се плодника и следъ като се постави и прилистника, върви до края. Дръжката, близу до прилистника, се извива на долу, за да добие цвѣтътъ положение на звънче.

Градинскитѣ кокичета се правятъ по-едри.

5. НАРЦИСИ. Краятъ (брѣнката) на дръжката се обвива съ желта крепова хартия, около която се прави сжщата тръбичка, както на кокичето, само че отъ желта крепова хартия и края на тая тръбичка се шари съ червена боя.

Венечнитѣ листа, на брой 6, се изрѣзватъ отъ бѣла крепова хартия, като тия на модела и се разтѣгатъ въ срѣдата. Тия листа се нареждатъ около тръбичката и се завързватъ стегнато

Завързаното мѣсто, на около 2 см. отъ дължината на дръжката, се обвива съ малко памукъ въвъ видъ на топче, което наподобява плодника. Изрѣзва се зелена ивица и се обвива дръжката, почвайки отъ основата на венчето до края. Близу до плодника дръжката се превива почти подъ правъ ъгълъ, за да добие цвѣтътъ сжщото положение като това на модела. Отъ плодника до основата се поставя още единъ телъ, ако искаме дръжката да стане широка и сплеснатата. Желтитѣ нарциси се правятъ сжщо както бѣлитѣ, само че тръбичката се прави отъ сжщия цвѣтъ и се шари съ по-тъмно-желта боя

6. РОЗИ. Тѣ се изработватъ отъ разноцвѣтни крепови хартии. Не всички се изработватъ еднакво, а споредъ устройството, главно споредъ формата, на венечнитѣ листа.

Роза, (славеево гнѣздо) се изработва отъ розова крепова хартия съ слабъ лилвъв отенѣкъ.

Листата, на брой около 25 — 30, се изрѣзватъ като тия на мака, само че не всички еднакво голѣми. Всѣки отъ тия листове се растѣга въ срѣдата съ палци, за да се образува издутина. Съ първитѣ нѣколко по-малки листа се почти обвива края на дръжката, а останалитѣ едно по едно се обвиватъ около срѣдината (обвититѣ малки листа). Послѣднитѣ листа се порастварятъ малко. Долната частъ (основата) на венчето се обвива съ памукъ въвъ видъ на круш-

ка, изрѣзва се петолистна чашка отъ зелена хартия, ш. 3 см. и толкова дълга (квадр.), и се обвива плодника. Тамъ, дето се срѣщатъ двата края на чашката, се слѣпватъ съ воскъкъ, а долния край се завързва здраво. Дръжката се обвива съсъ зелена ивица, като се поставятъ помежду зелени листа.

Плпки отъ тия рози се правятъ отъ 10 по-дребни листа, като съ всѣки отъ тѣхъ се обгрѣща края на дръжката.

Бѣли рози се правятъ пакъ по сжщия начинъ, само че съ по-едри листа.

Разцвѣнали отъ сжщия цвѣтъ (бѣли) се правятъ така: изрѣзватъ се тичинки отъ желта хартия, заждрятъ се на върха (това става като се намокрятъ съ четка и се оставятъ да изсъхнатъ) и се нареждатъ около брънката на дръжката, обвита предварително съ ивица жълта хартия.

Изрѣзватъ се множество листа отъ бѣла крепова хартия, отначало нѣколко съ кржгла форма, а останалитѣ почти съ петожълна форма.

Тѣ се разтѣгатъ въ срѣдата, за да добиятъ издута форма. Тѣй приготвенитѣ листа се нареждатъ около дръжката така, че да се обгрѣщатъ и се разтварятъ отъ самото начало. Горниятъ краі на послѣднитѣ листа се избрѣща малко назадъ.

Чашката и плодникътъ се правятъ като тия на първата роза.

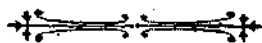
Дивитѣ рози се работятъ по-мжчно: тѣ се изработватъ отъ бѣла или слаборозова хартия съ помощта на четка и боя.

7. КАРАМФИЛИ. И карамфилитѣ, както и розитѣ, се правятъ отъ разноцвѣтни хартии. Дръжката се обвива на края съ цвѣтна хартия. Изрѣзватъ се 3 — 4 гънки бѣли ивици, дълги до 4 см., които на върха се завиватъ около обвита съ цвѣтна хартия дръжка. Венечнитѣ листа, на брой отъ 30 — 40, се изрѣзватъ отъ цвѣтна крепова хартия, точно по формата на тия отъ модела. На горния край на всѣки листъ се правятъ жглести изрѣзки, които съ върха на малки ножички се заждрятъ въ разни посоки. Въ срѣдата листата се порастеглятъ и се правятъ 2 — 3 гънки. Къмъ дръжката листа се обагрятъ съ блѣдо-желто, смѣсено съ зеленикава боя.

Тѣй приготвенитѣ листа се завързватъ едно по едно около тичинкитѣ. Дръжката отъ основата на венчето на около 2 см. се обвива съ памукъ въвъ видъ на тръбичка.

Изрѣзва се зелена крепова хартия, широка 3½ см. и дълга 2 см. (споредъ гънкитѣ на креповата хартия). Единиятъ край на хартията се нарѣзва на 5 жггла и се обвива около горната тръбичка. Така се наподобява чашката. Тамъ, дѣто краищата се обрѣщатъ, поставятъ се малко воскъкъ, а долниятъ край на тръбичката се завързва добре. Дръжката се обвива съсъ зелена ивица отъ крепова хартия, като изпомежду се поставятъ предварително изрѣзани зелени листа доста на често.

Отъ бѣла крепова хартия могатъ да се изработватъ разни видове шарени карамфили съ помощта на акварели.

Изъ училището и живота.

(Вести и бележки).

Учителски конференции въ Ромъния. Презъ м. октомврий м. г. ромънското министерство на народното просвѣщение издало специаленъ правилникъ за уредбата на педагогически и популярно-общообразователни конференции. Споредъ наредбитъ на тоя правилникъ, учителитъ отъ първоначалнитъ и детскитъ училища се групиратъ въ културни кружоци (*cercuri culturale*). Въ единъ „културенъ кружокъ“ влизатъ учители най-много отъ 6 — 8 градски или селски училища. Въсѣки такъвъ кружокъ е длъженъ да урежда презъ всѣки месецъ по две конференции: една педагогическа само за своитъ членове и друга популярно-общообразователна за родителитъ отъ района на кружока. Конференциитъ се уреждатъ обикновено въ празнични дни: предъ пладне — педагогическитъ, а следъ пладне — общообразователнитъ. Референти и сказници въ еднитъ и другитъ сж учители или инспектори; и на еднитъ и на другитъ сж длъжни да присъствуватъ всички членове на „културния кружокъ“.

Въ педагогическитъ конференции се държатъ пробни лекции и се разглеждатъ въпроси изъ областта на обучението, възпитанието и училищната администрация. По уредбата си тѣ приличатъ на нѣкогашнитъ наши пунктови конференции.

Въ публичнитъ конференции се държатъ сказки или четатъ реферати по хигиена, възпитание, история, гражданско учение, народно стопанство и пр. Рефератитъ и сказкитъ се илюстриратъ съ проекции отъ магически фенеръ или отъ малкъ кинематографъ. Популярнитъ конференции, обикновено, се откриватъ съ хорови пѣсни, изпълнявани отъ ученишкия хоръ на училището, дето става събранието, и се завършватъ съ литературно-музикални забави, театрални представления и народни танци.

На тия забави се гледа като на средство за сближение на учителитъ съ родителитъ.

Въвъ всѣко училище, което влиза въ района на „културния кружокъ“, се урежда презъ годината най-малко по една конференция. Въ градоветъ за конференции се избиратъ предимно училищата отъ крайнитъ квартали.

На учителитъ, които присъствуватъ на конференции въ мѣста, отдалечени на повече отъ 4 км. отъ мѣстоучителствуването имъ, се плащатъ пѣтни и дневни пари отъ училищнитъ общини.

Ученишки дружества за учтивость сж основани при много училища въ Белгия. Всѣки членъ на тия дружества се задължава:

„Да не бжде никога досаденъ, неблагодаренъ и злъ“.

„Да обуздава всѣка своя проява на негърпеливость“.

„Да дири всички средства, за да достави удоволствие на околнитъ си“.

„Да помага на другитѣ, до колкото е възможно, въ работата имъ, безъ да накърнява, обаче, изпълнението на длъжноститѣ имъ“.

„Да не отговоря никога съ „не“ на дадена заповѣдъ или на искана услуга“.

„Да съпровожда всѣка своя заповѣдъ съ доброжелателни думи“.

„Да употребява грижливо тия малки изрази на учтивость: добъръ день, моля, благодаря, бждете добъръ, ако обичате, и пр.“.

„Обществото, въ което се употребяватъ тия малки формули на учтивость, ще си осигури по-лесно не само повече щастие, но и ще си разрешава мирно и леко много конфликти, придизвиквани отъ егоизъмъ и умрази. Любезността не е само елегантна и сладка фразеология: тя идва отъ сърцето и може да бжде проста въ думитѣ. Тя може да употребява всѣки тонъ. Тя може да принадлежи на всѣка класа, на всѣка култура“.

— Така казватъ основателитѣ на дружествата за учтивость. Последнитѣ иматъ голѣмъ успѣхъ срѣдъ белгийската младежъ. Въ тѣхъ и деца и младежи се учатъ на учтивость не чрезъ проповѣди и сухи морални поучения, а презъ всѣкидневни упрѣжбени и навсѣкжде: и въ училището, и на игрището, и на улицата, и въ дома и др. Членовеѣ на дружеството взаимно контралиратъ и корегиратъ своитѣ ебноски.

Добавъчни възнаграждения на учителитѣ въвъ Франция.

Отъ 1 януарий т. г. семейнитѣ учители въвъ Франциѣ получаватъ добавъчни възнаграждения споредъ броя на децата си. На учители, които иматъ отъ 1 до 2 деца, се плащатъ годишно за всѣко дете по 495 франка (3465 лева), а на ония, които иматъ позече отъ 2 деца, — по 840 фр. (5880 лв.) за дете.

Освѣнъ това, на всички учители се даватъ безплатни квартири или квартирни пари въ размѣръ отъ 100 — 900 фр. годишно, споредъ голѣмината на селището, дете учителствувать-

Економии отъ просвѣтното дѣло въ Германия.

Тежката финансова криза, която преживѣва Германия, е наложила да се направятъ голѣми съкращения на службитѣ въвъ всички клонове на управлението. Още миналата година било решено да се намали чиновнишкия персоналъ съ 25%.

Тия съкращения засѣгатъ и всички държавни и общински училища. Учителскиятъ персоналъ е намаленъ съ 25%; броятъ на седмичнитѣ учебни часове за всѣки учителъ е значително увеличенъ; увеличенъ е сжщо и броятъ на ученицитѣ въ отдѣлнитѣ класове и отдѣления — въвъ всѣли класъ или отдѣление трѣбва да има най-малко по 60 ученика. По-рано това число се е смѣтало за максимално; сега то е минимално. Отъ 1 януарий т. г. общинитѣ получаватъ отъ държавата помощи за изплащане заплатитѣ само на ония учители, които водятъ най-малко по 60 ученика. Заплатитѣ на учителитѣ, които водятъ отдѣления или класове съ по-малко ученици, оставатъ въ тѣжестъ на общинитѣ.

